

MA Scriptie – De Geschiedenis van Politiek en Maatschappij
(GKMV17023)

**De transitie van Nederlandse Borgstellingsfondsen naar de Regionale
Dienstverleningscentra Kleinbedrijf tussen 1973 en 1978**

De rol van het Stichtse Borgstellingsfonds voor Utrechtse MKB-ondernemers en hoe dit
Borgstellingsfonds verdween

Eindversie

Universiteit Utrecht

Naam:	Philip van Schijndel
Studentnummer:	5723477
Docent:	Dr. Christiaan van Bochove
Aantal woorden:	13.625 (excl. voetnoten en bibliografie)
Datum:	20 juni 2022, 12:00

Samenvatting

De toegang tot krediet vormt voor ondernemers een belangrijke voorwaarde om economische activiteiten te kunnen uitvoeren. Om deze toegang tot krediet voor kleine ondernemers te versterken ontstonden in Nederland hulpinstanties waarbij kredieten tegen gunstige voorwaarden verleend werden en waarbij de Nederlandse staat optrad als borg. Ondanks dat deze borgstellingsfondsen succesvol bleken, brak in de jaren zeventig van de vorige eeuw een periode aan waarin deze fondsen volledig verdwenen. Veel van deze borgstellingsfondsen gingen over in nieuw opgerichte stichtingen, de zogenaamde Regionale Dienstverleningscentra Kleinbedrijf. Nederland vertoonde in dit opzicht een unieke discontinuïteit ten opzichte van omringende Europese landen. Deze scriptie heeft om deze reden onderzoek gedaan naar deze transitie en het verdwijnen van de borgstellingsfondsen. Het Stichtse Borgstellingsfonds te Utrecht maakte hierbij eenzelfde transitie door. Door de goed gedocumenteerde stukken van dit borgstellingsfonds is de Utrechtse casus uitvoerig bestudeerd en geanalyseerd. Hieruit blijkt dat voor de Utrechtse MKB-ondernemer het verkrijgen van een krediet vaak onlosmakelijk verbonden was aan het krijgen van advies. Hierbij ontstond na verloop van tijd een situatie waarbij kredieten van het borgstellingsfonds niet meer nodig waren, maar de vraag naar advies bleef. Deze scriptie betoogt dat de transitie voort is gekomen uit een proces, waarbij de borgstellingsfondsen zelf in de grote zee van de Nederlandse politieke economie overeind probeerden te blijven en kost wat kost de belangen van ondernemers wilden behartigen.

'If you give a man a fish, you feed him for a day. If you teach a man to fish, you feed him for a lifetime.' – Lao Tzu (zesde eeuw v. Chr.)

Afkortingen

B&W	Burgemeester en wethouders
BSF	Borgstellingfonds
MKB	Midden- en kleinbedrijf
NMB	Nederlandse Middenstandsbank
OECD	The Organisation for Economic Co-operation and Development
RDK	Regionale Dienstverleningscentra Kleinbedrijf
VBM	Vereniging van Borgstellingsfondsen voor de Middenstand

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	5
1.1 De ondernemer en zijn financiering.....	5
1.2 Historiografie en theorie.....	7
1.3 Methode.....	11
2. Van een systeem van garantiekredieten naar sociale assistentie?	14
2.1 Inleiding.....	14
2.1.1 Theorie en historiografie.....	14
2.1.2 Bronnen en methode.....	16
2.2 De taken en functie van het Stichtische Borgstellingsfonds.....	18
2.2.1 Constitutieve taken en doelstelling.....	18
2.2.2 Brochures en Jaarverslagen.....	19
2.2.3 Notulen en notities.....	22
2.3 De taken en functie van het RDK Utrecht.....	23
2.3.1 Constitutieve taken en doelstelling.....	23
2.3.2 Losse notities en documenten.....	24
2.4 Conclusie.....	26
3. Interne besluitvorming versus externe besluitvorming.....	29
3.1 Inleiding.....	29
3.1.1 Theorie en historiografie.....	29
3.1.2 Bronnen en methode.....	30
3.2 Interne factoren.....	32
3.2.1 Vergaderingen van het Stichtische Borgstellingsfonds.....	32
3.2.2 Nota: ‘Een oude taak: een nieuwe jas?’.....	33
3.3 Externe factoren.....	36
3.3.1 Correspondentie van Rijksambtenaren en bewindspersonen.....	36
3.3.2 Rapport Commissie ‘Taak en Structuur’.....	37
3.4 Conclusie.....	38
4. Nederlandse ontwikkelingen ten tijde van de transitie.....	40
4.1 Inleiding.....	40
4.1.1 Theorie en historiografie.....	40
4.1.2 Bronnen en methode.....	41
4.2 De invloed op het algemeen bestuur van het Stichtische Borgstellingsfonds.....	42
4.3 De invloed op het dagelijkse bestuur van het Stichtische Borgstellingsfonds.....	45
4.4 Conclusie.....	46
5. Conclusie.....	47
6. Bibliografie.....	49

1. Inleiding

1.1 De ondernemer en zijn financiering

Al sinds het ontstaan van economieën en markten over de wereld vormen ondernemingen een belangrijke rol in het samenbrengen van vraag en aanbod. Ook spelen ondernemingen een essentiële rol in het creëren van werkgelegenheid en innovatie.¹ De toegang tot krediet en in bredere zin het krijgen van financiering vormt hierbij een essentieel onderdeel. Zo is het voor een ondernemer essentieel om investeringen te kunnen doen of na een financiële tegenslag opnieuw te kunnen beginnen.² Hierbij kan gedacht worden aan het aankopen van partijen goederen of een bedrijfspand dat essentieel is voor de economische activiteit. Ook als een ondernemer goederen of diensten wil leveren aan klanten speelt krediet een sleutelrol. Dit levert namelijk de mogelijkheid op voor de ondernemer om klanten te kunnen bedienen, ongeacht liquiditeit of economische toestand waarin de klant zich verkeerd.³ Net als dat economieën afhankelijk zijn van bedrijvigheid, zijn de ondernemingen, die deel uitmaken van deze bedrijvigheid, afhankelijk van financiering om economische activiteiten te kunnen verrichten.

Uit het meest recente OECD-Scoreboard is gebleken dat ondernemingen wereldwijd, ongeacht de grootte van de onderneming, de laatste tien jaar sterker afhankelijk zijn geworden van externe financiering om te kunnen voortbestaan.⁴ Voor hoofdzakelijk kleine ondernemingen vormt het niet hebben van toegang tot een kredietmarkt in dit opzicht een beperking om te kunnen groeien.⁵ De inclusie van een kredietmarkt is hiermee essentieel voor kleine ondernemingen. Hoewel de afhankelijkheid van financiering enkel is toegenomen, constateert de OECD ook een afname in de kredietvolumes van kredietinstellingen die formele kredieten verstrekken.⁶ Hiervoor wordt in de literatuur enerzijds als reden gegeven dat banken een hoge kredietwaardigheid verwachten van ondernemingen voordat deze ondernemingen toegang kunnen krijgen tot formele kredieten. Anderzijds wordt als reden gegeven dat

---

¹ J. de Kok, C. Deijl en C. Veldhuis-Van Essen, *Is Small Still Beautiful? Literature Review of Recent Empirical Evidence on the Contribution of SMEs to Employment Creation* (Bonn 2013) 18-22; R.L.M. Peeters, *Small Firms, Politics, and Credit in the Netherlands: 1900-1980* (Proefschrift, Utrecht 2021) 145.

² N. Lee, H. Sameen en M. Cowling, 'Access to finance for innovative SMEs since the financial crisis', *Research Policy* 44 (2015) 1, 370-380, aldaar 371-372; A. Demirgüç-Kunt, L. Klapper, D. Singer, S. Ansar en J. Hess, *The Global Findex Database 2017: Measuring Financial Inclusion and the Fintech Revolution* (Washington D.C. 2018) 43-49; J. Venema, 'Poverty and Charity in Seventeenth-Century Beverwijk/Albany, 1652-1700', *New York History* 80 (1999) 4, 369-390, aldaar 380-384.

³ C. van Bochove, 'Seafarers and Shopkeepers: Credit in Eighteenth-Century Amsterdam', *Eighteenth-Century Studies* 48 (2014) 1, 67-88, aldaar 73-77.

⁴ OECD, *Financing SMEs and Entrepreneurs 2019: An OECD Scoreboard* (Parijs 2019) 3.

⁵ P. Gottfridsson, 'Different actors' roles in small companies service innovation', *Journal of Services Marketing* 28 (2014) 7, 547-557, aldaar 547.

⁶ OECD, *Financing SMEs and Entrepreneurs 2019: An OECD Scoreboard* (Parijs 2019) 3.

ondernemingen ook steeds meer afhankelijk zijn geworden van alternatieve vormen van financiering.⁷ Hierbij moet gedacht worden aan informeel krediet in de vorm van een onderhandse leningen tussen partijen onderling. Hierbij kan kapitaal *peer-to-peer* vanuit sociale kringen aangetrokken worden.⁸ Ook kunnen ondernemers zich financieren via kleinschalige kredietinstellingen, zoals pandjeshuizen of kredietcoöperaties.⁹ Op deze wijze kan een ondernemer financiering krijgen, zonder tussenkomst van een bank als kredietinstelling. Naast het vergaren van formeel of informeel krediet, spelen instellingen die garant staan voor de afgesloten leningen ook een belangrijke rol bij de financiering van ondernemingen. Het laatste blijkt voor ondernemers zowel een waardevolle uitkomst, als een noodzakelijk kwaad.

In tijden van economische laagconjunctuur moeten ondernemingen vaak vreemd kapitaal aantrekken.¹⁰ In de gevallen waarin bedrijven zelf in een bedrijfseconomische slechte situatie verkeren, zijn kredieten vaak niet toegankelijk of enkel tegen hoge rentes.¹¹ Om dit probleem op te kunnen lossen, werden financiële hulpinstanties opgericht voor ondernemingen, die met zekerheden bedrijfskredieten waarborgen.¹² Deze hulpinstanties traden op als garantsteller bij afgesloten leningen van ondernemers, die bij een kredietinstelling financiering hadden gekregen. Waar financiering voor grote (beursgenoteerde) ondernemingen doorgaans geen obstakel is, kan dit voor kleine en middelgrote ondernemingen – ook wel het midden- en kleinbedrijf ('MKB') genoemd – wel een probleem zijn.¹³ MKB-ondernemingen zijn hierdoor sneller afhankelijk van deze hulpinstanties als het aankomt op noodzakelijke bedrijfsfinancieringen. Het bestaan van deze zekerheden, ook wel 'zekerheidsrechten' of 'pandgeving' genoemd, is echter geen moderne uitvinding. Protestantse diaconieën verschaften in de zeventiende eeuw al leningen aan ondernemers in de eerste Nederlandse koloniale nederzettingen, waarbij ook zekerheden werden verschaft aan de krediet nemende

---

⁷ OECD, *Financing SMEs*, 26-27.

⁸ J. Barendregt en H. Visser, 'Towards a new maturity, 1940-1990', in: M. 't Hart, J. Jonker en J. Luiten van Zanden (red.), *A financial history of The Netherlands* (Cambridge 1997) 152-194, aldaar 164-166.

⁹ Zie voor verdere analyse van het leerstuk van kleinschalige kredietinstellingen: A. de Vicq en C. van Bochove, 'Historical Diversity in Financial Intermediation: Co-Signatory Lending Institutions in Europe and North America, 1700s-1960s' (working paper, 2021).

¹⁰ P. Agnese, M. Rizzo, G.A. Vento, 'SMEs finance and bankruptcies: The role of credit guarantee schemes in the UK', *Journal of Applied Finance & Banking* 8 (2018) 3, 1-16, aldaar 6.

¹¹ S. Park, H. Lee en J.E. Kim, 'Government support and small- and medium-sized enterprise (SME) performance: the moderating effects of diagnostic and support services', *Asian Business & Management* 19 (2020) 1, 213-238, aldaar 218-219.

¹² Agnese, Rizzo, Vento, 'SMEs finance and bankruptcies', 5-6; Park, Lee en Kim, 'Government support', 218-219.

¹³ T. Beck, en A. Demirguc-Kunt, 'Small and medium-size enterprises: Access to finance as a growth constraint', *Journal of Banking & Finance* 30 (2006) 1, 2931-2943, aldaar 2937-2941.

ondernemers.¹⁴ Deze zekerheden waren nodig in het geval de ondernemer de lening niet zou kunnen afbetalen.

Hoewel het concept van het verschaffen van een lening, met daarbij een gevestigde zekerheid, al langere tijd bestond, ontstaan de hulpinstanties grotendeels pas in de twintigste eeuw.¹⁵ In de literatuur hebben deze vormen van zekerheden op leningen voor ondernemingen verschillende benamingen, namelijk: *Enterprise Finance Guarantees*, *Public Loan Guarantees*, *Monetary Loan Financing* of *borgstellingen*.¹⁶ Deze financiële zekerheidsinstrumenten om ondernemingen van adequate financiering te kunnen voorzien, vormden een belangrijk onderdeel voor het verkrijgen van de toegang tot kredietmarkten voor ondernemingen in Europa. De hulpinstanties die deze vormen van zekerheid boden, ontstonden hoofdzakelijk in de twintigste eeuw.

1.2 Historiografie en theorie

Het grootste deel van de twintigste eeuw heeft het Nederlandse MKB weinig gebruikt gemaakt van bancaire kredieten ter financiering. Dit heeft hoofdzakelijk als reden dat MKB-ondernemingen vaak tegen slechte voorwaarden financiering konden krijgen.¹⁷ Het was voor kredietgevers in dit opzicht vaak tijd en geld rovend om de kredietwaardigheid van de beoogde kredietnemer te kunnen onderzoeken.¹⁸ Daarnaast waren veel MKB-ondernemingen niet in staat om een onderpand te bieden voor kredieten.¹⁹ Grote bedrijven konden in Nederland vaak wel, tegen veel gunstigere voorwaarden, deze bancaire kredieten krijgen. Dit betekende voor MKB-ondernemingen tegen het einde van de negentiende eeuw en het begin van de twintigste eeuw dat financiering in de relationele sfeer werd gezocht. Hierbij financierden kleine ondernemingen zichzelf *peer-to-peer* met bijvoorbeeld familiegeld.²⁰ Ook traden *match makers* op, zoals notarissen, om te zorgen dat ondernemers financiering konden krijgen voor investeringen.²¹ Voor MKB-bedrijven ontstond hierdoor een wijze van kredietverstrekking,

---

¹⁴ H. Zwarts, 'Reformed Deaconries As Providers Of Credit In Dutch Settlements, 1650-1700', *New York History* 96 (2016) 3, 301-317, aldaar 314.

¹⁵ Peeters, *Small Firms*, 146; E. Ughetto, G. Scellato en M. Cowling, 'Cost of capital and public loan guarantees to small firms', *Small Bus Econ* 49 (2017) 1, 319-337, aldaar 323.

¹⁶ Agnese, Rizzo, Vento, 'SMEs finance and bankruptcies', 5-6; Park, Lee en Kim, 'Government support', 216-218; Peeters, *Small Firms*, 145-146.

¹⁷ Peeters, *Small Firms*, xii.

¹⁸ R. Cressy, 'Funding Gaps', in: D. Cummings (red.), *The Oxford Handbook of Entrepreneurial Finance* (Oxford 2012) 255-304, aldaar 255.

¹⁹ Peeters, *Small Firms*, 145.

²⁰ Barendregt en Visser, 'Towards a new maturity', 164-166.

²¹ Barendregt en Visser, 'Towards a new maturity', 164-166.

waarbij de overheid optrad als ‘borg’.²² In Nederland gebeurde dit door middel van *Borgstellingsfondsen* (‘BSF’s’). Deze BSF’s werden door de Nederlandse overheid opgericht om de zwakke positie van MKB-ondernemers op de kredietmarkt te versterken.²³ In de periode van 1936 tot en met 1978 vormden deze BSF’s een belangrijk onderdeel van de kredietverstrekking aan Nederlandse MKB-ondernemingen.²⁴ De BSF’s opereerden op lokaal niveau en waren geografische verspreid over 35 gemeenten.²⁵ In de periode van 44 jaar hebben alle Nederlandse BSF’s gezamenlijk tweeënvijftig duizend borgstellingen verleend aan MKB-ondernemers voor een totaal kredietbedrag van 139 miljoen gulden.²⁶ Hierbij trad in slechts twee procent van alle verleende kredieten een BSF op als borg, waarbij de lening van de ondernemer afbetaald moest worden door een kredietverzuim.²⁷ Deze kredieten werden verstrekt door banken die waren aangesloten bij de desbetreffende lokale BSF’s. In veel gevallen was dit de Nederlandse Middenstandsbank (‘NMB’).²⁸

Hoewel de BSF’s voor het Nederlandse MKB een belangrijke rol vervulden, nam het aantal af en verdwenen de BSF’s uiteindelijk allemaal in 1978.²⁹ De BSF’s kenden namelijk van oudsher verschillende functies, die in de loop der tijd veranderden. Zo ontstonden BSF’s in de periode van 1936 tot 1938 om in economische laagconjunctuur het MKB niet financieel verder te laten verzwakken.³⁰ In de loop van de jaren zestig kregen de BSF’s naast de taak om kredieten te verlenen met borgstelling, ook de taak om ondernemers op lokaal niveau te voorzien van advies.³¹ Dit advies had als voornaamste functie om ondernemers de geleende bedragen zo efficiënt mogelijk te laten gebruiken.³² Hierbij valt op dat de BSF’s een duale rol bekleedden bij het helpen van ondernemers. In 1973 had de Nederlandse overheid ook besloten

---

²² Peeters, *Small Firms*, 145-146.

²³ L.A.M. Westerwoudt, *Geschiedenis Der Borgstellingsfondsen Voor de Middenstand in Nederland van 1936 Tot 1981* (Doorn 1984) 7-8; W.F. Lichtenauer, *De Invloed van de Crisismaatregelen: Op Het Bedrijfsleven in Het Algemeen En Het Middenstandsbedrijf in 't Bijzonder* (Den Haag 1937) 46-49; Peeters, *Small Firms*, 149.

²⁴ Peeters, *Small Firms*, 145-146.

²⁵ Westerwoudt, *Geschiedenis Der Borgstellingsfondsen*, 7-8.

²⁶ Westerwoudt, *Geschiedenis Der Borgstellingsfondsen*, 20.

²⁷ Ibidem.

²⁸ H.A.J. Maassen, *Tussen Commercieel En Sociaal Krediet: De Ontwikkeling van de Bank van Lening in Nederland van Lombard Tot Gemeentelijke Kredietbank 1260-1940* (Hilversum 1994) 255-257; Westerwoudt, *Geschiedenis Der Borgstellingsfondsen*, 20.

²⁹ Peeters, *Small Firms*, 170.

³⁰ Westerwoudt, *Geschiedenis Der Borgstellingsfondsen*, 6; W.F. Lichtenauer, *De Invloed van de Crisismaatregelen: Op Het Bedrijfsleven in Het Algemeen En Het Middenstandsbedrijf in 't Bijzonder* (Den Haag 1937) 46-49; Peeters, *Small Firms*, 149.

³¹ Peeters, *Small Firms*, 169; L.M. Bos, ‘Van Borgstellingsfondsen voor de middenstand naar regionale dienstverleningscentra kleinbedrijf’, *Tijdschrift voor Ontslagrecht* 1262 (1974) 30, 463-465, aldaar 463.

³² Ook vormden de BSF’s een instantie om boekhoudkundig advies te geven en werden geschillen tussen ondernemers beslecht. Zie voor verdere analyse: Peeters, *Small Firms*, 149-151 en 169.

om naast de BSF's Regionale Dienstverleningscentra Kleinbedrijf (RDK) op te richten.³³ Deze RDK's hadden als taak om de adviesfunctie van de BSF's over te nemen. Na deze oprichting stopten de BSF's in Nederland met het verlenen van borgstellingen en werden de stichtingen opgeheven. Hierdoor verdween niet alleen een belangrijke hulpinstantie (in 1978), ook verdween voor het MKB een manier om toegang te krijgen tot krediet.

In de literatuur levert het verdwijnen van de BSF's en het oprichten van de RDK's een historiografisch debat op, waarbij verschillende ratio's ten grondslag liggen aan deze overgang. Zo werd allereerst door de Nederlandse overheid gesteld dat de financieringsconstructie met een borgstelling voor het MKB overbodig was geworden, doordat alternatieve commerciële financieringsconstructies voor het MKB op dit punt ook toegankelijk waren.³⁴ Hierbij speelde ook een rol dat de adviesfunctie in de jaren zeventig de overhand had gekregen in de dagelijkse praktijk van de BSF's.³⁵ Daarnaast wordt gesteld dat de borgstellingen van BSF's op NMB-kredieten te complex en omvangrijk waren geworden voor de Nederlandse staat.³⁶ Tenslotte wordt ook beweerd dat de BSF's verdwenen onder druk van de Nederlandse staat, omdat deze borgstellingen in slechte economische tijden financieel te risicovol en te duur waren.³⁷ Het verdwijnen van de BSF's wordt dus toegeschreven aan verschillende factoren. Hierbij zijn de inzichten uit de literatuur echter gebaseerd op dun historisch bewijs, waarbij enkel het onderzoeksrapport van de 'Commissie Financieringsaangelegenheden Midden- en Kleinbedrijf' uit 1972 van het ministerie van Economische Zaken terugkomt als primaire bron.³⁸ Hierbij is niet onderzocht welke problematiek de BSF's zelf constateerden en of naast de afname van de BSF's ook de vraag naar de kredieten met borgstelling afnam. Een nieuw onderzoek naar de transitie van de BSF's naar de RDK's verschaft meer inzicht in de tot op heden betwiste ratio achter het verdwijnen van een belangrijke hulpinstantie voor Nederlandse MKB-ondernemingen.

Het zojuist beschreven debat over de veranderde hulp aan MKB-ondernemingen raakt ook een bredere theoretische en internationale discussie. Zo beschreef Fruin in 1938 al dat het vestigen van een pandrecht bij een pandhuis, niet langer voldoende was als zekerheidsstelling voor MKB-ondernemers die toegang wilden krijgen tot kredieten.³⁹ Volgens Fruin was

---

³³ Westerwoudt, *Geschiedenis Der Borgstellingsfondsen*, Annex I, 2-4.

³⁴ Peeters, *Small Firms*, 169; Bos, 'Van Borgstellingen voor de middenstand', 463.

³⁵ Bos, 'Van Borgstellingen voor de middenstand', 463.

³⁶ Peeters, *Small Firms*, 169.

³⁷ Westerwoudt, *Geschiedenis Der Borgstellingsfondsen*, 23-26.

³⁸ Peeters, *Small Firms*, 169.

³⁹ T.A. Fruin, 'Ontstaan en problemen van het volkscredietwezen in Nederland', *De Economist* 87 (1938) 1, 717-774, aldaar 721-722.

overheidsoptreden noodzakelijk om deze toegang tot kredieten voor MKB-ondernemers te versterken. Fruin stelde hierbij de vraag welke grens gesteld moest worden aan de financiële hulp die een overheid moet bieden aan haar ondernemers.⁴⁰ Deze vraag vormt in recente internationale literatuur ook een centraal thema. Hierbij worden *credit guarantee schemes*, waaronder ook borgstellingen, vaak door overheden gebruikt als economisch redmiddel, ten tijde van economische malaise of een financiële crisis.⁴¹ Daarnaast vormden het ook een middel om industrieën sectoraal te kunnen steunen. Het Nederlandse Borgstellingsfonds voor de Landbouw is hiervan een voorbeeld. Waar Westerse overheden aan het begin van de twintigste eeuw vanuit een liberale gedachte zo min mogelijk overheidsoptreden wilden hebben bij de economische ontwikkeling, veranderde deze gedachte in de loop van de twintigste eeuw.⁴² Hierbij vormt het verdwijnen van de BSF's een opmerkelijk discontinuïteit.

Tenslotte bieden de Nederlandse BSF's om nog een reden een vruchtbare casus voor nieuw onderzoek. Naast een discontinuïteit in het financieel-economische beleid van de Nederlandse overheid in de twintigste eeuw, valt ook een discontinuïteit op ten opzichte van andere landen waar hulpinstanties met *credit guarantee schemes* worden gebruikt voor MKB-ondernemers. Bij verschillende Europese hulpinstanties, die een vergelijkbare borgstellingsfunctie hebben als de Nederlandse BSF's, vindt een vergelijkbare transitie naar een RDK niet plaats. Deze Europese hulpinstanties, die ook borgstellingen verlenen en ontstaan zijn in de twintigste eeuw, zijn tot op heden nog operationeel. Hierbij moet bijvoorbeeld gedacht worden aan de Duitse *Buergschaftsbanken* of de Poolse *PIL Programme*.⁴³ Daarnaast hebben het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Italië en Spanje ook grote kredietvolumes, waarbij *credit guarantee schemes* nog steeds gebruikt worden door financiële hulpinstanties die vergelijkbaar zijn met de BSF's.⁴⁴ Hiermee wordt duidelijk dat de inzichten over de kennis van

---

⁴⁰ Fruin, 'Ontstaan en problemen', 735-738.

⁴¹ J.C. Gozzi en S. Schmukler, 'Public Credit Guarantees and Acces to Finance', *Warwick Economics Research Paper Series* 1122 (2016) 1, 1-13, aldaar 4-5.

⁴² Gozzi en Schmukler, 'Public Credit Guarantees', 1-3; P. Calice, 'Assessing implementation of the principles for public credit guarantees for SMEs: a global survey', *World Bank Policy Research Working Paper* 7753 (2016) 1, 2-45, aldaar 2-4; .E. Stiglitz en A. Weiss, 'Credit rationing in markets with imperfect information.' *The American economic review* 71 (1981) 3, 393-410, aldaar 409-410.

⁴³ M. Nitsch en D. Kramer, 'Credit guarantee systems for small enterprises under scrutiny: the case of German Buergschaftsbanken', *RAP – Rio de Janeiro* 44 (2010) 4, 995-1022, aldaar 996-997; A. Biernat-Jarka en E. Planutis, 'Credit guarantee schemes for the SME sector in Poland against the background of the selected EU Member States', *Economic Science for Rural Development* 30 (2013) 1, 32-37, aldaar 32-33.

⁴⁴ T. Beck, L.F. Klapper en J.C. Mendoza, 'The typology of partial credit guarantee funds around the world', *Journal of Financial Stability* 6 (2010) 1, 10-25, aldaar 12-13; M. Chatzouz, A. Gereben, F. lang en W. Torfs, 'Credit Guarantee Schemes for SME lending in Western Europe', *EIF Working Paper* 42 (2017) 1, 2-75, aldaar 5-6; Agnese, Rizzo, Vento, 'SMEs finance and bankruptcies', 5-6; Ughetto, Scellato en Cowling, 'Cost of capital', 323.

MKB-financiering in Nederland en het verdwijnen van de BSF's de Nederlandse casus overstijgt.

1.3 Methode

Deze scriptie richt zich op het verdwijnen van de BSF's in Nederland en de rol die deze BSF's hadden als hulpinstantie voor Nederlandse MKB-ondernemingen. De transitie van de BSF's in Nederland kan gezien worden als een unieke ontwikkeling in de historiografie van MKB-financiering. Hierbij is tot op heden nog onduidelijk welke aanleiding doorslaggevend is geweest om de BSF's af te schaffen. De motivering voor deze beleidskeuze kan op dit moment gezien worden als een historiografische lacune. Daarnaast levert de transitie van de BSF's ook de vraag op hoe MKB-ondernemingen zichzelf financierden, nadat een belangrijk zekerheidsinstrument voor de toegang tot krediet was weggevallen. De wijze waarop MKB-ondernemingen zichzelf financieren heeft in Nederland, in tegenstelling tot andere Europese landen, namelijk een unieke ontwikkeling doorgemaakt. De transitie van de BSF's vormt in dit opzicht een unieke casus.

Door de wijze waarop deze BSF's zijn ingericht en georganiseerd zijn verschillende BSF's goed gedocumenteerd. De 35 verschillende BSF's die oorspronkelijk bestonden in Nederland hebben alle een stichting als rechtsvorm.⁴⁵ Hiermee vallen de BSF's onder het Nederlandse ondernemingsrecht. Het opheffen van een stichting betekent dat: een financiële verantwoording opgesteld moet worden, een vereffening van de financiële middelen gemaakt moet worden en de zekerhedenportefeuille overgedragen dient te worden. Ook betekent dit dat de opheffing van een stichting besproken moet worden op de bestuursvergaderingen van de BSF's. Naast de formele vereisten voor de opheffing, dient een stichting ook te vergaderen en een jaarlijkse rapportage te maken in de vorm van een jaarverslag.⁴⁶ In dit opzicht biedt 'Stichting Stichtsche borgstellingsfonds te Utrecht', een alomvattend *corpus* aan bronnenmateriaal, om de informatie over het opheffen en functioneren te kunnen deduceren. Het Stichtsche borgstellingfonds biedt namelijk een complete collectie aan openbare documenten over de opheffing van de stichting en het overdragen van bedrijfsactiviteiten aan de RDK.⁴⁷ Naast de informatie van het Stichtsche borgstellingfonds zelf, is uit de periode 1973

---

⁴⁵ Westerwoudt, *Geschiedenis Der Borgstellingsfondsen*, 7.

⁴⁶ P. van Schilfgaarde, *Van de BV en de NV* (Amsterdam 2017), 27,

⁴⁷ Utrechts Archief, Utrecht, (hierna UA), 369, Notulen van het algemeen bestuur, 1974-1978, inventarisnummer 1; UA, 369, Notulen van het dagelijks bestuur, 1966, 1970-1978, met bijlagen, 1977, inventarisnummer 2; UA, 369, Jaarverslagen, 1937-1978, inventarisnummer 7; UA, 369, Brochures over de activiteiten van het Borgstellingsfonds, 1976, inventarisnummer 10; UA, 369, Notitie over de taken van het Borgstellingsfonds en het nieuw op te richten Dienstencentrum voor het Midden- en Kleinbedrijf, 1974, inventarisnummer 11; UA,

tot en met 1978 ook veel notities en correspondentie tussen verschillende BSF's en de ministeries van Economische Zaken en Financiën beschikbaar.⁴⁸ Deze ambtelijke correspondentie vormt een waardevolle bron om een completer beeld te construeren van de opheffing van de stichtingen en de overgang naar de RDK's. In de collectie van het Stichtische Borgstellingsfonds zijn ook de oprichtingsakten en verschillende losse stukken van de 'Stichting Regionaal Dienstverleningscentrum Kleinbedrijf Utrecht' beschikbaar. De informatie uit deze bronnen biedt de mogelijkheid om de transitie bij een specifiek BSF te kunnen analyseren. De primaire bronnen van het Stichtische borgstellingsfonds, de ministeries en het RDK uit Utrecht bieden nieuw inzicht, aangezien in de literatuur niet eerder stukken van een specifiek fonds zijn gebruikt ter argumentatie. Gezien het aantal BSF's, dat heeft bestaan in Nederland, levert dit onderzoek niet een nomothetische uitspraak op over de ontwikkelingen die speelden bij alle BSF's in Nederland. Omwille van de omvang van deze scriptie is gekozen om het Stichtische borgstellingsfonds te analyseren samen met de ambtelijke bronnen van de ministeries en de overgeleverde bronnen over het RDK uit Utrecht. In ieder hoofdstuk wordt ook aandacht besteed aan bronkritiek.

Ter analyse staat in deze scriptie de volgende onderzoeksvraag centraal: *Waarom is de Stichting Het Stichtische Borgstellingsfonds Utrecht opgehouden te bestaan in 1978?* Om deze vraag te kunnen beantwoorden wordt in het tweede hoofdstuk aandacht besteed aan de rol die het Stichtse borgstellingsfonds vervulde, voordat deze transformeerde naar het RDK Utrecht. Hierbij wordt geanalyseerd welke werkzaamheden van het Stichtse borgstellingsfonds in de transitieperiode volledig zijn verdwenen, welke zijn voortgezet in het RDK en welke werkzaamheden nieuw zijn in het RDK Utrecht. Hierdoor kan een uitspraak gedaan worden over de reikwijdte en de mate waarin het Stichtse borgstellingsfonds is opgehouden te bestaan. Hierbij luidt de eerste deelvraag: *In hoeverre werden de oorspronkelijke werkzaamheden van*

369, Notulen van de Beleidscommissie voor de totstandkoming van een Dienstverleningscentrum Kleinbedrijf, 1977, inventarisnummer 12; UA, 369, Stukken betreffende de oprichting van het Regionaal Dienstverleningscentrum Kleinbedrijf (RDK) Utrecht en de opheffing van de Borgstellingsfondsen te Utrecht en Amersfoort, 1978, inventarisnummer 13; UA, 369, Stukken betreffende de opheffing van het Borgstellingsfonds, 1979-1983, inventarisnummer 14; UA, 401, Stichting Borgstellingsfonds Gelderse Vallei Inventaris, Akte van oprichting van de Stichting Regionaal Dienstverleningscentrum Kleinbedrijf Utrecht, inventarisnummer 164; UA, 1103-4, Gemeentebestuur van Vleuten-De Meern – Liquidatie Borgstellingsfonds 1983, inventarisnummer 4489; UA, 1103-4, Gemeentebestuur van Vleuten-De Meern – Deelname aan Dienstverleningscentrum, 1978-1998, inventarisnummer 4490.

⁴⁸ Nationaal Archief, Den Haag, (hierna: NL-HaNA), 2.08.5298, Omvorming Borgstellingfondsen tot regionale dienstverleningscentra, inventarisnummer 15; NL-HaNA, 2.06.112, Stukken betreffende het voeren van overleg met de Ministeries van Financiën en Binnenlandse Zaken en met de Vereniging van Borgstellingsfondsen voor de Middenstand in Nederland inzake de herstructurering van de borgstellingsfondsen voor de middenstand en specifiek over de omvorming van deze fondsen tot regionale dienstverleningscentra die overkoepeld zullen worden door een centraal orgaan, inventaris, inventarisnummer 64.

de Stichting Het Stichtsche Borgstellingsfonds nog voortgezet in de Stichting Regionaal Dienstverleningscentrum Kleinbedrijf Utrecht? Vervolgens wordt in het derde hoofdstuk stilgestaan bij de opheffing van de stichting, waarin het Stichtse borgstellingsfonds was ondergebracht. Hierbij wordt onderzocht of de noodzaak tot transitie van naar het RDK Utrecht voortkomt uit een interne ontwikkeling of dat dit vanuit de overheid werd opgelegd. De tweede deelvraag luidt daarom: *Wat veroorzaakte de transitie van de Stichting Het Stichtsche Borgstellingsfonds naar het Regionale Dienstverleningscentrum Kleinbedrijf Utrecht en is deze transitie voortgekomen uit interne of externe factoren?* In het vierde hoofdstuk wordt aandacht besteed aan de maatschappelijke context, waarin de transitie plaatsvond. Zoals blijkt uit paragraaf 1.2, vormt de Nederlandse ontwikkeling van de BSF's een ander pad, ten opzichte van omliggende Europese landen. In dit hoofdstuk wordt onderzocht of gedurende het opheffingsproces en de transitieperiode van het Stichtse Borgstellingsfonds door het Stichtse Borgstellingsfonds zelf rekenschap werd gegeven van maatschappelijke ontwikkelingen. Hierdoor kan meer duidelijkheid verschaft worden over de invloed van de tijdsgeest waarin de transitie zich voltrok. De derde deelvraag luidt: *In hoeverre kan rekenschap van een veranderende overheid en maatschappelijke ontwikkelingen geconstateerd worden in de besluitvorming van het Stichtse Borgstellingsfonds in de transitieperiode naar het Regionale Dienstverleningscentrum Kleinbedrijf Utrecht?* Tenslotte wordt in de conclusie antwoord gegeven op de hoofdvraag.

2. Van een systeem van garantiekredieten naar sociale assistentie?

2.1 Inleiding

2.1.1 Theorie en historiografie

Binnen de literatuur over institutionele veranderingen tekent zich een verschil af in hoe transitie tot stand komen. Het werk van Streeck en Thelen biedt in dit opzicht een waardevol aanknopingspunt om de transitieperiode van het Stichtische Borgstellingsfonds naar het Regionaal Dienstverleningscentrum Kleinbedrijf Utrecht ('RDK Utrecht') te kunnen analyseren. Streeck en Thelen beschrijven in hun werk namelijk dat binnen het proces van institutionele verandering een geleidelijke en een abrupte transitie mogelijk zijn. Hierbij heeft het resultaat van het veranderingsproces een discontinuïteit tot gevolg.⁴⁹ Een geleidelijke transitie kan volgens Streeck en Thelen in dit opzicht optreden door een 'graduele transformatie'.⁵⁰ Hierbij is de tot stand gekomen discontinuïteit het gevolg van doorgevoerd vernieuwend beleid over een langere periode. Door op repetitieve wijze een kleine veranderingen aan te brengen, zal op den duur een volledige transformatie het gevolg zijn. De abrupte transitie komt vervolgens voort uit het 'afbreken en vervangen'.⁵¹ Hierbij moet worden gedacht aan het beëindigen of doelmatig inkrimpen van een organisatie, waarbij een vernieuwd alternatief wordt opgericht. Op basis van het werk van Streeck en Thelen kan de transitie van het Stichtische Borgstellingsfonds naar het RDK Utrecht op twee verschillende manieren gecategoriseerd worden. Uit de historiografie blijkt dat historici deze transitie verschillend categoriseren.

Uit de werken van Bos, Peeters en Westerwoudt wordt duidelijk dat de transitieperiode wordt gemarkeerd door het verdwijnen en oprichten van stichtingen.⁵² Zo houdt de Stichting Het Stichtische Borgstellingsfonds op te bestaan in 1978 en wordt de Stichting RDK Utrecht officieel opgericht in 1979.⁵³ Hoewel deze transitie de indruk wekt dat op een zeker punt in de tijd de uitvoering van taken ophoudt en andere taken ontstaan, blijkt de werkelijkheid

---

⁴⁹ W. Streeck en K. Thelen, 'Introduction: Institutional Change in Advanced Political Economies', in: W. Streeck en K. Thelen (red.), *Beyond continuity: institutional change in advanced political economies* (Oxford 2005) 1-39, aldaar 6-10.

⁵⁰ Streeck en Thelen, 'Introduction: Institutional Change', 9.

⁵¹ Ibidem 8.

⁵² Bos, 'Van Borgstellingen voor de middenstand', 462; Peeters, *Small Firms*, 170; Westerwoudt, *Geschiedenis Der Borgstellingsfondsen*, 18.

⁵³ UA, 369, Stukken betreffende de opheffing van het Borgstellingsfonds, 1979-1983, inventarisnummer 14, Jaarverslag 1978, 1; UA, 401, Stichting Borgstellingsfonds Gelderse Vallei Inventaris, Akte van oprichting van de Stichting Regionaal Dienstverleningscentrum Kleinbedrijf Utrecht, inventarisnummer 164, Akte van oprichting, 1.

veelomvattender. Zo beschrijft Westerwoudt dat bij de Nederlandse BSF's in de jaren zeventig meerdere pogingen tot reorganisatie zijn gedaan door het ministerie van Economische Zaken. Dit leidde uiteindelijk tot de oprichting van de RDK's. Westerwoudt beweert dat de reorganisatie van de bestaande BSF's niet het gewenste resultaat had.⁵⁴ Op basis hiervan kan gesteld worden dat het veranderingsproces van het Stichtse Borgstellingsfonds een overgang vertoonde, waarbij het resultaat van de verandering geleidelijk tot stand is gekomen. Hierbij vormde volgens Westerwoudt de oprichting van de RDK's in Nederland niet een abrupte breuk met de bestaande BSF's, maar een mogelijkheid om een langer beoogde transitie van de BSF's door te zetten.⁵⁵ Bos voegt -in lijn met Westerwoudt- hieraan toe dat de RDK's in de beginfase van hun bestaan ook nog toezicht hielden op enkele uitstaande subsidies en garantstellingen aan ondernemers.⁵⁶ Deze financiële rol werd volgens Bos dan ook expliciet niet toegeschreven aan de RDK's door het ministerie van Economische Zaken, maar was in de praktijk wel onderdeel van de RDK's kort na de transitieperiode. Dit had als hoofdzakelijke reden dat sommige vormen van kredietverlening niet opgeheven konden worden, zonder deze kortstondig onder een andere naam in stand te houden.⁵⁷ Westerwoudt en Bos baseren hun inzichten hoofdzakelijk op de premisse dat het ministerie van Economische Zaken al vanaf het begin van de jaren zeventig bezig was met het hervormen van de BSF's, waarbij de rol van een BSF als bemiddelaar voor borgstellingskredieten moest verdwijnen.⁵⁸

In tegenstelling tot Bos en Westerwoudt stelt Peeters dat de transitie van de BSF's naar de RDK's in Nederland tot stand kwam door de BSF's af te schaffen en hierbij de nieuwe RDK's slechts een deel van het oorspronkelijke takenpakket te laten uitvoeren. De RDK's gingen zich hierbij specialiseren in het adviseren van MKB-ondernemers. In de oprichting van de RDK's werd simpelweg het bemiddelen bij de verstrekking van borgstellingen achterwege gelaten en gingen de RDK's verder met een afgeslankt takenpakket.⁵⁹ Peeters komt tot deze conclusie op basis van de korte periode waarin de RDK's zijn opgericht, waarbij voor de RDK's een structureel andere rol was weggelegd dan bij de BSF's. Niet langer deden BSF's volgens Peeters mee aan het systeem van garantiekredieten en werden de BSF's omgevormd tot systeem

---

⁵⁴ Westerwoudt, *Geschiedenis Der Borgstellingsfondsen*, 18.

⁵⁵ Westerwoudt, *Geschiedenis Der Borgstellingsfondsen*, 18. Hoofdstuk 3 en 4 schetsten meer achtergrond bij de sociaaleconomische en maatschappelijke context waarin de transitie van de BSF's in Nederland zich heeft voltrokken.

⁵⁶ Bos, 'Van Borgstellingen voor de middenstand', 464; Westerwoudt, *Geschiedenis Der Borgstellingsfondsen*, 18.

⁵⁷ Bos, 'Van Borgstellingen voor de middenstand', 464-465.

⁵⁸ Bos, 'Van Borgstellingen voor de middenstand', 464; Westerwoudt, *Geschiedenis Der Borgstellingsfondsen*, 18.

⁵⁹ Peeters, *Small Firms*, 171.

van sociale assistentie door het oprichten van de RDK's.⁶⁰ Hiermee beschrijft Peeters een minder geleidelijke transitie dan Bos en Westerwoudt. Op basis hiervan valt dus op dat Bos en Westerwoudt, ten opzichte van Peeters, een andere duiding aanhouden waarmee verandering tot stand is gekomen. Desondanks stellen de drie auteurs wel dat sommige taken en functies zijn doorgewerkt in de RDK's na de transitieperiode. Dit is hoofdzakelijke toe te schrijven aan het feit dat de kennis van de voormalig BSF-werknemers over de MKB-ondernemingen gebruikt bij het advieswerk van de RDK's. Dit kwam doordat BSF-werknemers in veel gevallen ook werkzaam werden voor de RDK's.⁶¹ Volgens Peeters getuigt dit ook van een veranderde positie van de Nederlandse overheid wat betreft het helpen van MKB-ondernemers.⁶² Ook stellen de auteurs dat de borgstellingstaak en de financiële hulp van de BSF's zijn komen te vervallen.⁶³ Op basis hiervan kan afgevraagd worden of in het geval van het Stichtische Borgstellingsfonds sprake is van een 'graduele transformatie' of van 'afbreken en vervangen'. Aangezien de RDK's een deel van de taken overnamen, kan daarom ook afgevraagd worden in hoeverre de functie van de RDK's fundamenteel anders was.

2.1.2 Bronnen en methode

In dit hoofdstuk wordt een lans gebroken om het veranderingsproces en de transitieperiode van het Stichtische Borgstellingsfonds naar het RDK Utrecht in kaart te brengen. Zoals in paragraaf 1.2 al is besproken, had het Stichtische Borgstellingsfonds verschillende taken waarbij, zowel borgstellingen en kredieten werden verleend aan MKB-ondernemers, als het leveren van adviezen aan deze ondernemers. Na het verdwijnen van de BSF's is volgens Bos, Peeters en Westerwoudt een deel van de originele taken van de BSF doorgewerkt in het takenpakket van de RDK's. Zoals blijkt uit het bovenstaande historiografische debat over hoe de transitieperiode geanalyseerd moet worden, geeft de huidige literatuur geen duidelijkheid over wat daadwerkelijk veranderd is tijdens en na de transitieperiode. Naast het inzichtelijk maken van de transitieperiode, betoogt dit hoofdstuk ook dat bij de transitie van het Stichtische Borgstellingsfonds naar het RDK Utrecht zich een graduele transformatie heeft voorgedaan. Ook wordt beargumenteerd dat het takenpakket van het RDK Utrecht bestaat uit een deels doorgewerkte en deels nieuwe werkzaamheden. Het ontbinden en oprichten van een stichting maakt immers nog niet evident dat de overgang naar het RDK Utrecht ook gecategoriseerd

---

⁶⁰ Peeters, *Small Firms*, 170.

⁶¹ Bos, 'Van Borgstellingen voor de middenstand', 463; Peeters, *Small Firms*, 170; Westerwoudt 17.

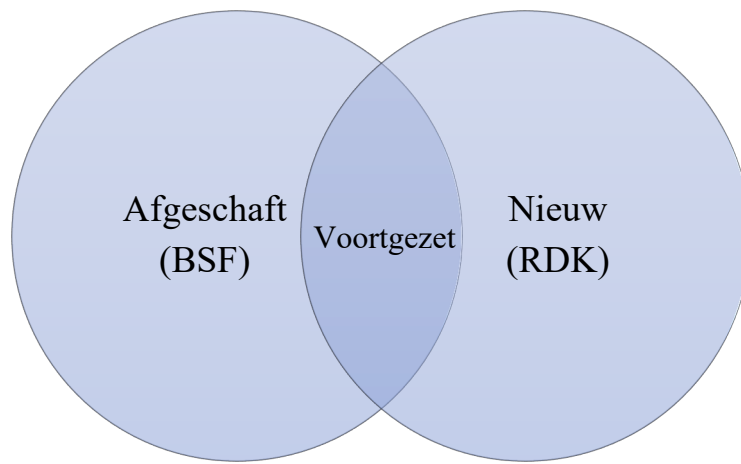
⁶² Peeters, *Small Firms*, 170-171.

⁶³ Bos, 'Van Borgstellingen voor de middenstand', 463; Peeters, *Small Firms*, 170; Westerwoudt, *Geschiedenis Der Borgstellingsfondsen*, 18-19.

moet worden als een proces van ‘afbreken en vervangen’. Evenmin hoeven de taken en werkzaamheden van het RDK Utrecht, als nieuwe stichting, ook volledig nieuw te zijn. In paragraaf 2.2 en 2.3 wordt dit met primaire bronnen onderbouwd. Het onderzoeken van het veranderingsproces tussen twee specifieke stichtingen -een BSF en een RDK- biedt een vruchtbare casus om inzichtelijk te maken in hoeverre bij een BSF de taken en werkzaamheden: (i) zijn afgeschaft tijdens de transitie, (ii) zijn voortgezet in een RDK en (iii) welke taken volledig nieuw waren na transitie.

Figuur 1: Het transitieproces van het taken- en werkzaamhedenpakket

Om een systematische analyse te kunnen maken van de taken en werkzaamheden van zowel het Stichtische Borgstellingsfonds, als het RDK Utrecht, wordt in paragraaf 2.2 en 2.3 een tweetal soorten primaire bronnen onderzocht. Enerzijds wordt geanalyseerd welke taken en werkzaamheden constitutief worden gekoppeld aan de stichtingen door beleidsdoelstellingen en oprichtingsakte. Anderzijds worden documenten geanalyseerd die voortkwamen uit het dagelijkse functioneren van de stichtingen. De verschillende soorten bronnen zijn verdeeld per sub-paragraaf. Deze methode wordt toegepast voor beide stichtingen. Op basis van deze bronnen wordt de eerste deelvraag beantwoord: *In hoeverre werden de oorspronkelijke werkzaamheden van de Stichting Het Stichtische Borgstellingsfonds nog voortgezet in de Stichting Regionaal Dienstverleningscentrum Kleinbedrijf Utrecht?* Aan de hand van deze deelvraag wordt duidelijk of geconcludeerd mag worden of het Stichtische Borgstellingsfonds, naast haar formele ontbinding, ook materieel is opgehouden te bestaan. Daarnaast geeft de beantwoording van deze deelvraag ook meer inzicht over hoe de transitieperiode van BSF's in Nederland geanalyseerd moet worden. Door een vergelijking van inzichten over beide

stichtingen kan de transitieperiode worden geanalyseerd en de eerste deelvraag worden beantwoord. Met andere woorden: gaat het hier om oude wijn in nieuwe zakken?

2.2 De taken en functie van het Stichtsche Borgstellingsfonds

2.2.1 Constitutieve taken en doelstelling

Sinds 8 juli 1937 kent het Stichtsche Borgstellingsfonds haar officieel oprichting. Op deze datum werd de stichting van het Stichtsche Borgstellingsfonds erkent door het Ministerie van Nijverheid, Handel en Scheepvaart.⁶⁴ Net als bij andere BSF's in die tijd, met een stichting als rechtsvorm, bestond voor de stichting een statutair doel.⁶⁵ Dit statutaire doel dient onder het Nederlandse recht gezien te worden als de taakomschrijving waar de bestuurders van de stichting aan gehouden moeten worden. Daarnaast is voor een stichtingsstructuur gekozen, omdat deze rechtsvorm geen winstoogmerk heeft en bestuurders niet hoofdelijk aansprakelijk gehouden kunnen worden.⁶⁶ Hierbij dient het geld, dat verdiend wordt of anderszins binnenkomt door de overheid, enkel ingezet te worden voor het statutaire doel. Hieruit kan dus afgeleid worden dat ondanks dat het statutaire doel slechts een formele aangelegenheid betreft, het ook een materiële verwachting schept voor het bestuur van de stichting.

Hoewel een groot deel van de stukken van het stichtingsbestuur bewaard zijn gebleven, is een akte van oprichting niet overgeleverd van het Stichtsche Borgstellingsfonds. Hierdoor kan enkel gekeken worden naar primaire bronnen die spreken over de inhoud van deze akte. Een beleidsnotitie uit 1974 vormt hierbij een vruchtbaar beginpunt. In deze notitie reflecteerde het bestuur van de stichting (van het Stichtsche Borgstellingsfonds) op haar statutaire taken. De notie beschrijft dat het Stichtsche Borgstellingfonds van oudsher drie statutaire taken heeft, die sinds de oprichting onveranderd zijn gebleven: (i) de borgstellingsfunctie voor verleende NMB-kredieten, (ii) sanering en (iii) bemiddeling, ten behoeve van ondernemers van het MKB.⁶⁷ Hierbij dient vermeld te worden dat het Stichtsche Borgstellingsfonds optrad als een platform waar de NMB-kredieten werden aangeboden met de borgstelling van het Borgstellingsfonds.

---

⁶⁴ Westerwoudt, *Geschiedenis Der Borgstellingsfondsen*, 6-8.

⁶⁵ UA, 369, Notitie over de taken van het Borgstellingsfonds en het nieuw op te richten Dienstencentrum voor het Midden- en Kleinbedrijf, 1974, inventarisnummer 11, 5 december 1974 notitie taakomschrijving borgstellingsfonds, 1; Westerwoudt, *Geschiedenis Der Borgstellingsfondsen*, 6-8.

⁶⁶ Van Schilfgaarde, *Van de BV*, 27; Westerwoudt, *Geschiedenis Der Borgstellingsfondsen*, 6.

⁶⁷ UA, 369, Notitie over de taken van het Borgstellingsfonds en het nieuw op te richten Dienstencentrum voor het Midden- en Kleinbedrijf, 1974, inventarisnummer 11, 5 december 1974 notitie taakomschrijving borgstellingsfonds, 1-3.

De daadwerkelijke kredietverlening gebeurde door de NMB zelf.⁶⁸ De drie beschreven taken uit de beleidsnotitie van 1974 komen ook terug in een overzicht van werkzaamheden uit de maand juli van 1977.⁶⁹ Uit dit overzicht blijkt dat deze constitutieve taken nog steeds behoorden binnen de daadwerkelijke verrichtte werkzaamheden. Dit overzicht werd door het dagelijkse bestuur opgesteld om aan het stichtingsbestuur verantwoording af te kunnen leggen.⁷⁰ Zo stelt het overzicht dat in die maand door het Stichtse Borgstellingsfonds geholpen is bij het saneren van een aantal zelfstandige ondernemers. Ook heeft het dagelijkse bestuur geholpen bij het beëindigen van het bedrijf van een handelaar, een loodgieter en een sigarenwinkel (alle drie te Utrecht). Daarnaast wordt in het overzicht aandacht besteed aan de controle en aflossingen van de bestaande kredietportefeuille.⁷¹

Uit de bovenstaande bronnen blijkt dat overlap bestaat in de origineel uitgezette taken en de uitvoering van deze taken enkele jaren later. Hierbij valt op dat het Stichtse Borgstellingsfonds, zich niet enkel bezighoudt met het verstrekken van borgstellingen voor NMB-kredieten. Zo wordt in de dagelijkse werkzaamheden een verdeling van taken herkend, waarbij de borgstellingsfunctie niet de hoofdzakelijke dagelijkse werkzaamheid betreft. Hoewel de beleidsnotitie uit 1974 de originele akte van oprichting citeert, blijft de vraag of gedurende de 41 jaar van het bestaan van het Stichtse Borgstellingsfonds de statutaire doelen ook daadwerkelijk consistent zijn uitgevoerd door het stichtingsbestuur en het dagelijkse bestuur.

2.2.2 Brochures en Jaarverslagen

Naast de doelstellingen van de stichting, die de verplichting tot een bepaalde taakuitvoering schept, dient ook de daadwerkelijke uitvoering onderzocht te worden om tot een volledig beeld te komen van de BSF's. Hierbij vormt een door het Stichtse Borgstellingsfonds uitgegeven brochure en belangrijke bron. Dit document werd destijds uitgegeven aan MKB-ondernemers als overzicht van de te leveren diensten van het Stichtse Borgstellingsfonds. Dit document is afkomstig uit het 1976. In dit jaar werd een zevental verschillende diensten geleverd. Allereerst bood het Stichtse Borgstellingsfonds drie verschillende soorten verzekeringen voor MKB-

---

⁶⁸ Westerwoudt, *Geschiedenis Der Borgstellingsfondsen*, 20. In de literatuur wordt de daadwerkelijke verstrekking van kredieten ook toegedicht aan de BSF's. In het geval van het Stichtse Borgstellingsfonds is dit onjuist, aangezien het enkel de 'verlening' betreft.

⁶⁹ UA, 369, Notulen van het dagelijks bestuur, 1966, 1970-1978, met bijlagen, 1977, inventarisnummer 2, Overzicht van verrichte werkzaamheden in de maand juli 1977, 1.

⁷⁰ In paragraaf 2.2.3 wordt dieper ingegaan op de scheiding van deze besturen.

⁷¹ UA, 369, Notulen van het dagelijks bestuur, 1966, 1970-1978, met bijlagen, 1977, inventarisnummer 2, Overzicht van verrichte werkzaamheden in de maand juli 1977, 1.

ondernemers: de Rijksgroepsregeling Zelfstandigen ('RZ'), de Rijksgroepsregeling Vrijlating Oudedagsvoorziening bijzondere groepen ('RVO') en de Rijksgroepsregeling werkloze werknemers (RWW).⁷² De RZ stelde MKB-ondernemers in staat om bij ziekte een tijdelijke uitkering te ontvangen. Bij de RVO konden MKB-ondernemers bij het bereiken van de vijftigjarige leeftijd een oudedagsvoorziening krijgen tot aan de pensioengerechtigde leeftijd. Van de RWW konden MKB-ondernemers gebruik maken in het geval ze zelfstandig opereerden en noodgedwongen hun beroepsuitoefening moesten staken. Naast de verzekeringsdiensten die het Stichtische Borgstellingsfonds kon bieden aan ondernemers werd ook advies geboden aan ondernemers bij huurconflicten bij de verhuur en huur van bedrijfspanden, door de Huuradviescommissie.⁷³ Ook werd advies geboden over: ontwikkelings- en bedrijfsbeëindigingshulp en aan te vragen subsidieregelingen.⁷⁴ Ten slotte stelt de brochure dat het Stichtische Borgstellingsfonds zeven verschillende soorten kredieten met staatsgarantie aanbood, waarbij een borgstelling van het Stichtische Borgstellingsfonds versterkt werd.⁷⁵

Figuur 2: aangeboden kredieten met een borgstelling van het Stichtische Borgstellingsfonds (1976)⁷⁶

Aangeboden NMB-krediet	Specificaties van de dienst
(i) Bijzonder Bedrijfskrediet	Looptijd maximaal vijftien jaar
(ii) Inrichtingskrediet	Looptijd maximaal vijftien jaar, bestemd voor de vestiging van nieuwe ondernemingen
(iii) Hypothecair krediet	De helft af te lossen in maximaal vijftien jaar
(iv) Vestigingskrediet	Maximaal f 50.000, met een looptijd van maximaal twintig jaar
(v) Overnamekrediet	Maximaal f 50.000, met een looptijd van tien jaar
(vi) Borgstellingsfondskrediet	Maximaal f 10.000 met een looptijd van maximaal tien jaar
(vii) Bedrijfsontwikkelingskrediet	Maximale looptijd van twintig jaar

Uit de brochure wordt duidelijk dat het Stichtische Borgstellingsfonds diensten levert die in drie categorieën te onderscheiden zijn. Hierbij kunnen verzekeringen worden afgesloten, advies gegeven worden over praktische zaken en kredieten afgesloten worden met staatsgarantie. Ook blijkt uit de brochure dat deze kredieten uiteindelijk verstrekt werden door

⁷² UA, 369, Brochures over de activiteiten van het Borgstellingsfonds, 1976, inventarisnummer 10, Brochure Utrecht 1976, 1-2.

⁷³ UA, 369, Brochures over de activiteiten van het Borgstellingsfonds, 1976, inventarisnummer 10, Brochure Utrecht 1976, 3-4.

⁷⁴ Ibidem 5-6.

⁷⁵ Ibidem 4.

⁷⁶ Ibidem.

de Nederlandse Middenstandsbank, maar het Stichtische Borgstellingsfonds bood een platform om deze financiële diensten aan te bieden.⁷⁷ Ondanks de aard van de drie soorten diensten wezenlijk anders is, valt op dat ze alle tot doel hebben om de positie van de MKB-ondernemer te versterken. Uit de deze brochure blijkt de omvang van de aangeboden diensten. Hoe en of deze diensten daadwerkelijk plaatsvonden in de praktijk, is hiermee nog niet bewezen. De jaarverslagen van het Stichtische Borgstellingsfonds geven hierbij meer beeld van de werkelijk verrichte handelingen, aangezien deze reflecteren op de stand van zaken van dat jaar. Deze jaarverslagen moeten ieder jaar opgesteld over het afgelopen boekjaar. De Nederlandse wet schrijft dit voor als wettelijke verplichting bij een stichting.⁷⁸ Ook kan hierbij vertrouwd worden op de waarheid van de informatie, aangezien het niet naar waarheid opstellen van het jaarverslag destijds een strafbaar feit vormde (en nog steeds vormt).⁷⁹ De jaarverslagen van het Stichtische Borgstellingsfonds zijn in de periode van 1974 tot en met 1978 opgebouwd uit een jaarrekening, een financiële verantwoording, het aantal aanvragen ten opzichte van de andere BSF's en een slotwoord. Er is gekozen voor deze reikwijdte in deze jaartallen, omdat 1974 het eerste jaar was waarin in het jaarverslag het 'Regionaal Dienstverleningscentra Kleinbedrijf' besproken werd. Daarnaast werd ook voor de eerste keer gesproken over een transitie van een borgstellingsfunctie naar een enkel adviserende functie.⁸⁰ 1978 vormt hierbij het laatste jaarverslag, omdat nadien de stichting ophield te bestaan. Hoewel ook naar eerdere jaarrekeningen gekeken kon worden, biedt de omvang van deze scriptie hiervoor niet de ruimte. Daarnaast biedt een vijftal jaarrekeningen -in de laatste en belangrijkste jaren van de transitie- voldoende aanknopingspunten om te kunnen concluderen welke taken van het Stichtische Borgstellingsfonds zich in de werkelijkheid hebben voltrokken.

In het jaarverslag van 1974 valt op dat gesteld wordt dat bij het Stichtische Borgstellingsfonds 'in de jaren na de Tweede Wereldoorlog het accent kwam te liggen op kredietverlening'.⁸¹ Hierbij wordt ook gesteld dat vanaf de jaren zestig de kredietverstrekken- de functie in omvang verminderde. Hierbij stelde het Stichtische Borgstellingsfonds dat het uitbreiden van het takenpakket met 'voorlichtende, adviserende en bemiddelende functies' de belangenbehartiging van de MKB-ondernemers in de regio Utrecht aanzienlijk heeft bevorderd.⁸² Verder wordt in het jaarverslag gesproken over de kredietverleningsactiviteiten,

---

⁷⁷ Ibidem 3-4.

⁷⁸ Van Schilfgaarde, *Van de BV*, 27.

⁷⁹ Van Schilfgaarde, *Van de BV*, 27.

⁸⁰ UA, 369, Jaarverslagen, 1937-1978, inventarisnummer 7, Jaarverslag 1974, 2.

⁸¹ UA, 369, Jaarverslagen, 1937-1978, inventarisnummer 7, Jaarverslag 1974, 1.

⁸² Ibidem.

de RZ, de Huuradviescommissie en de bedrijfsbeëindigingshulp.⁸³ In het jaarverslag van 1975 worden, net als in het jaar ervoor, de kredietverlening, de RZ, de Huuradviescommissie en de bedrijfsbeëindigingshulp expliciet genoemd.⁸⁴ Opvallend is dat in dit jaar de rest van de verzekeringsdiensten van het Stichtische Borgstellingsfonds niet genoemd worden. Desondanks wordt opgeroepen bij de jaarrekening -als onderdeel van het jaarverslag- dat financiële middelen anders ingezet moeten worden om beter te kunnen adviseren, bemiddelen en begeleiden van ondernemers.⁸⁵ In de jaarverslagen van 1976, 1977 en 1978, blijven de zojuist genoemde onderwerpen een wederkerend element in de verslaglegging.⁸⁶ Opvallend hierbij is dat onder de verzekeringsdiensten van Het Stichtische Borgstellingsfonds vanaf 1976 de RVO en RWW genoemd worden. Dit correspondeert met de eerdergenoemde informatie uit de brochure, waarbij deze diensten in 1976 een intrede maakten. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de aangeboden diensten uit de brochure in de praktijk daadwerkelijk hebben plaatsgevonden.

2.2.3 Notulen en notities

Zoals blijkt uit de vorige paragrafen is er genoeg formeel bronmateriaal om tot een beeld te kunnen komen van de taken en functie van Het Stichtische Borgstellingsfonds. Hoewel de jaarverslagen een reflectie geven op de gedane prestaties, vormt dit slechts een momentopname waarbij aan het einde van een boekjaar in drie pagina's kort geflecteerd wordt op een jaar aan werkzaamheden. Binnen de collectie van Het Utrechts Archief kan onderscheid gemaakt worden uit het stichtingsbestuur en het dagelijkse bestuur van het Stichtische Borgstellingsfonds. Hierbij was het stichtingsbestuur belast met het zorgen voor de tenuitvoerlegging van het statutaire doel en had beleidsmatige invloed binnen het Stichtische Borgstellingsfonds. Het dagelijkse bestuur daarentegen hield toezicht op de bedrijfsvoering van de stichting zelf. Van beide soorten bestuur zijn diverse stukken bewaard gebleven, waaronder: notulen, brieven en agenda's. Aan de hand hiervan kan onderzocht worden welke taken en doelen de bestuurders voor ogen hadden, bij hun bestuurswerkzaamheden voor de stichting.

---

⁸³ UA, 369, Jaarverslagen, 1937-1978, inventarisnummer 7, Jaarverslag 1974, 2-4.

⁸⁴ UA, 369, Jaarverslagen, 1937-1978, inventarisnummer 7, Jaarverslag 1975, 1-11.

⁸⁵ UA, 369, Jaarverslagen, 1937-1978, inventarisnummer 7, Jaarverslag 1975, 3.

⁸⁶ UA, 369, Jaarverslagen, 1937-1978, inventarisnummer 7, Jaarverslag 1976, 4-6; UA 369, Jaarverslagen, 1937-1978, inventarisnummer 7, Jaarverslag 1977, 5-6; UA 369, Jaarverslagen, 1937-1978, inventarisnummer 7, Jaarverslag 1978, 5-6.

In de stukken van het dagelijkse bestuur valt op dat hoofdzakelijk de actuele problematiek binnen het Stichtische Borgstellingsfonds besproken wordt.⁸⁷ In de opgestelde agenda's staat dat de voortgang van de verschillende diensten, waaronder de kredietverstrekking en de bedrijfsbeëindiging, besproken moest worden.⁸⁸ Uit correspondentie tussen het dagelijkse bestuur en het College van Burgemeester en Wethouders ('B en W') van Utrecht wordt duidelijk dat het dagelijkse bestuur ook een publieke toezichhoudende functie had. Zo wordt gesproken over de ondernemers die in betalingsverzuim raakten door de eerder afgesloten kredieten.⁸⁹ Uit de archiefstukken van het dagelijkse bestuur van de stichting wordt duidelijk dat het dagelijkse bestuur zich bezighield met zowel het toezicht van de taken van het Stichtische Borgstellingsfonds, als de tenuitvoerlegging ervan. Hierbij werden de informatie en bevindingen gedeeld met de lokale beleidsmakers van Utrecht.

2.3 De taken en functie van het RDK Utrecht

2.3.1 Constitutieve taken en doelstelling

In de literatuur wordt gesteld dat de RDK's in Nederland hoofdzakelijk moesten gaan fungeren als kennisinstituten voor regels, *best practices*, bedrijfskundig advies en belangenbehartiging voor ondernemers.⁹⁰ Uit de taken en doelen die zijn opgesteld in de statuten van de 'Stichting RDK Utrecht' uit 1979, die als bijlage bij de originele akte van oprichting waren toegevoegd, blijkt echter een ander constitutief taken- en doelstellingen pakket. Zo stelt artikel 3, onder de paragraaf 'Doel', dat de stichting zich ten doel stelt: '1. Het bemiddelen voor en het begeleiden van individuele ondernemers in het kleinbedrijf, die in moeilijkheden verkeren of in moeilijkheden dreigen te komen, met name hetzij door het geven van eerste opvang hetzij door te verwijzen naar andere instanties'.⁹¹ Hieruit blijkt dat de adviseringsstaak voor MKB-ondernemers gezien kan worden als het constitutieve hoofddoel van het RDK Utrecht. Uit de

---

⁸⁷ UA, 369, Notulen van het dagelijks bestuur, 1966, 1970-1978, met bijlagen, 1977, inventarisnummer 2, Brief aan Districtscommissaris 1977; UA, 369, Notulen van het dagelijks bestuur, 1966, 1970-1978, met bijlagen, 1977, inventarisnummer 2, Agenda Vergadering Bestuur 4 december 1977, 1; UA, 369, Notulen van het dagelijks bestuur, 1966, 1970-1978, met bijlagen, 1977, inventarisnummer 2, Agenda Vergadering Bestuur 2 september 1977, 1.

⁸⁸ UA, 369, Notulen van het dagelijks bestuur, 1966, 1970-1978, met bijlagen, 1977, inventarisnummer 2, Agenda Vergadering Bestuur 4 december 1977, 1; UA, 369, Notulen van het dagelijks bestuur, 1966, 1970-1978, met bijlagen, 1977, inventarisnummer 2, Agenda Vergadering Bestuur 2 september 1977.

⁸⁹ UA, 369, Notulen van het dagelijks bestuur, 1966, 1970-1978, met bijlagen, 1977, inventarisnummer 2, Brief van College van B&W oktober 1977, 1.

⁹⁰ Bos, 'Van Borgstellingen voor de middenstand', 462-463.

⁹¹ UA, 401, Stichting Borgstellingsfonds Gelderse Vallei Inventaris, Akte van oprichting van de Stichting Regionaal Dienstverleningscentrum Kleinbedrijf Utrecht, inventarisnummer 164, Akte van oprichting RDK en statuten 1979, 3.

artikelen 3 lid 2 en 3 lid 3 van de statuten blijkt dat naast het geven van advies ook een andere constitutionele taak is opgenomen. Zo luiden de statuten: ‘... 2. het uitbrengen van aan Colleges van Burgemeesters en Wethouders van rapporten over op verzoek van de desbetreffende Colleges ingestelde onderzoeken in het kader van de Rijksgroepsregeling zelfstandigen en van de Rijksgroepsregeling oudere zelfstandigen; 3. het mede in opdracht van de Minister uitvoeren van regelingen’.⁹² Opvallend aan lid twee is dat een ‘nieuw’ constitutioneel doel in de statuten wordt opgenomen, namelijk het houden van toezicht voor en het rapporteren aan College van B en W.

Op basis van de statuten valt direct af te leiden dat het RDK Utrecht twee kerntaken had waar het bestuur van de stichting aan gehouden dient te worden. Dit betreft allereerst het bemiddelen en begeleiden van ondernemers in moeilijk economische tijden. Ten tweede betreft een van de kerntaken de toezichthoudende functie voor het RDK Utrecht om aan het College van B&W om verslag te doen. Zoals geconstateerd kan worden uit de bronnen over het Stichtse Borgstellingsfonds was dit een al vaker voorkomende praktijk. Hieruit blijkt dat in de statuten van het RDK Utrecht een doel is gecodificeerd, dat al deel uitmaakt van de taken die in de praktijk voorkwamen.

2.3.2 Losse notities en documenten

Naast dat het Utrechts Archief een collectie heeft voor het Stichtse Borgstellingsfonds, geldt hetzelfde voor het RDK Utrecht. Hoewel in deze collectie over het RDK Utrecht, noch in de collectie van het Nationaal Archief, notulen of jaarrekeningen bewaard zijn gebleven, biedt het Utrechts Archief notulen van het RDK Utrecht. Wel zijn in de stukken van het Stichtse Borgstellingsfonds en het RDK Utrecht verschillende losse notities waaruit de taken en werkzaamheden van het RDK Utrecht blijken. Hierbij is gezocht naar de primaire bronnen uit de beginperiode van het RDK Utrecht.

Uit de jaren 1973 tot 1977 zijn de notulen bewaard gebleven van het stichtingsbestuur van het Stichtse Borgstellingsfonds, ook wel het ‘Algemeen Bestuur’ genoemd. Algemene bestuursvergaderingen vonden minder frequent plaats, in tegenstelling tot de vergaderingen van het dagelijkse bestuur; slechts een- of tweemaal per boekjaar. Desondanks vormen de overgebleven notulen van deze algemene bestuursvergaderingen omvangrijke naslagwerken, waarin hoofdzakelijk gesproken wordt over het huidige en nog te voeren beleid van het

---

⁹² UA, 401, Stichting Borgstellingsfonds Gelderse Vallei Inventaris, Akte van oprichting van de Stichting Regionaal Dienstverleningscentrum Kleinbedrijf Utrecht, inventarisnummer 164, Akte van oprichting RDK en statuten 1979, 2-3.

Stichtische Borgstellingsfonds en het RDK Utrecht. In de notulen uit het jaar 1974 wordt onder de paragraaf ‘Herstructurering van de Borgstellingsfondsen’ gesproken over de noodzaak om ondernemers van meer advies te kunnen voorzien.⁹³ Wat betreft het vervullen van taken blijkt uit de notulen van het jaar 1975, dat het aantal werkplekken van het Stichtische Borgstellingsfonds drastische vermeerderd moest worden.⁹⁴ Als reden hiervoor werd gesteld dat steeds meer vraag ontstond naar fysieke gespreken met ondernemers, die hulpbehoevend waren. In 1977 werd door de gemeente, samen met het Stichtische Borgstellingsfonds, de Beleidscommissie Totstandkoming Dienstverleningscentrum opgericht.⁹⁵ Deze commissie coördineerde het opstarten van de werkzaamheden van het RDK Utrecht. Deze commissie bestond uit ambtenaren van de gemeente Utrecht en dagelijkse bestuurders van het Stichtische Borgstellingsfonds. Uit een van de beleidsnotities blijkt dat gesproken wordt over de toekomstige werkplekken van de werknemers van het RDK Utrecht. Hierin komt ook naar voren dat huurcontracten werden afgesloten voor een bedrijfspand met veel fysieke werkplekken.⁹⁶ Deze plekken waren volgens de beleidscommissie nodig om het advieswerk te kunnen verrichten ten behoeve van de ondernemers. Uit een bijlage van de brochure uit 1976 blijkt dat het Stichtische Borgstellingsfonds de personeelsuitbreiding en de nieuwe werkplekken ook daadwerkelijk gerealiseerd had. De bijlage stelt namelijk dat de ‘nieuwe werknemers’ - lees’ RDK-medewerkers- zich volledig gaan storten op ‘voorlichting, advisering en bemiddeling’ van ondernemers in een nieuw gebouw.⁹⁷

Naast dat er historische bewijs bestaat waaruit blijkt dat het RDK in een nieuw gebouw advieswerk ging uitvoeren, heeft de RDK in het begin ook toegezien op het innen van kredieten. Dit blijkt uit een brief van de Kamer van Koophandel uit 1978.⁹⁸ In de periode dat het Stichtische Borgstellingsfonds opgeheven werd, stonden er nog verschillende kredieten uit. Verschillende vordering om deze kredieten te innen werden gecedeerd aan het RDK Utrecht. Aangezien enkele aflossingen op uitstaande kredieten al bijna waren afgerond, hebben het Stichtische

---

⁹³ UA, 369, Notulen van het algemeen bestuur, 1974-1978, inventarisnummer 1, Notulen 22 oktober 1974, 5.

⁹⁴ UA, 369, Notulen van het algemeen bestuur, 1974-1978, inventarisnummer 1, Notulen 11 december 1975, 8.

⁹⁵ UA, 369, Notulen van de Beleidscommissie voor de totstandkoming van een Dienstverleningscentrum Kleinbedrijf, 1977, inventarisnummer 12, Notitie Beleidscommissie Totstandkoming Dienstverleningscentrum 29 maart 1977, 2-3.

⁹⁶ UA, 369, Notulen van de Beleidscommissie voor de totstandkoming van een Dienstverleningscentrum Kleinbedrijf, 1977, inventarisnummer 12, Notitie Beleidscommissie Totstandkoming Dienstverleningscentrum 16 augustus 1977, 1-2.

⁹⁷ UA, 369, Brochures over de activiteiten van het Borgstellingsfonds, 1976, inventarisnummer 10, Bijlage bij brochure 1976, 1-3.

⁹⁸ UA, 369, Stukken betreffende de oprichting van het Regionaal Dienstverleningscentrum Kleinbedrijf (RDK) Utrecht en de opheffing van de Borgstellingsfondsen te Utrecht en Amersfoort, 1978, inventarisnummer 13, Brief Kamer van Koophandel aan bestuur 1978, 1.

Borgstellingsfonds, de gemeente Utrecht en de Kamer van Koophandel dit gezamenlijk besloten. Hoewel dit geen statutair doel of taak betrof vormde dit in het begin van de RDK Utrecht wel een kleine werkzaamheid.

2.4 Conclusie

In dit hoofdstuk is een analyse gedaan van de taken en functie van het Stichtische Borgstellingsfonds en van het RDK Utrecht. Hierbij is allereerst onderzocht welke werkzaamheden het Stichtische Borgstellingsfonds uitvoerde. Hierbij is een onderscheid gemaakt tussen de *de jure* opgelegde taken de *de facto* werkzaamheden. Daarnaast moet gelet worden op het feit dat taken en doelen uit statuten inherent een normatief element behelzen. Hierdoor diende ook gekeken te worden naar bronnen die een de uitvoering van taken bevestigen. Op basis van primaire bronnen kan ten eerste geconstateerd worden dat de taken en doelen, die aan het Stichtische Borgstellingsfonds statutair worden toegeschreven, in de praktijk ook werden uitgevoerd. Hierdoor ontstaat een betrouwbaar beeld van de werkzaamheden die zijn uitgevoerd. Opvallend hierbij is dat naast de werkzaamheden met een statutaire grondslag in de praktijk ook verschillende andere werkzaamheden werden uitgevoerd. Hierbij moet gedacht worden aan het kunnen afsluiten van verzekeringen en advisering bij verschillende bedrijfsactiviteiten. Ook is opvallend dat het verlenen van kredieten met borgstellingen niet het grootste deel van de werkzaamheden betrof. Tenslotte is gebleken dat het Stichtische Borgstellingsfonds in de praktijk ook informatie deelde met de gemeente Utrecht. Hierbij fungeerde het Stichtische Borgstellingsfonds onofficieel als een soort toezichthouder voor de economische situatie van MKB-ondernemers in Utrecht. Vervolgens is een vergelijkbare analyse gedaan bij de werkzaamheden van het RDK Utrecht. Uit de statutaire taken van het RDK Utrecht valt op dat overeenkomst te zien is met de statutaire taken van het Stichtische Borgstellingsfonds. Echter, is de taak van sanering en kredietverlening met bemiddeling verdwenen uit het takenpakket. Hierbij is een toezichthoudende taak met een rapportageplicht aan het College van B&W in de statuten teruggekomen. Uit primaire bronnen blijkt dat het RDK Utrecht in de praktijk ook veelal advies uitbracht door gesprekken te voeren met ondernemers.

Figuur 3: Resultaten taken en werkzaamheden

Stichtische Borgstellingsfonds	
Statutair	Praktijk
-Kredietverlening met borgstelling -Sanering -Bemiddeling	-Verzekeringen voor ondernemers -Advies en bemiddeling bij huurconflicten -Advies bij bedrijfsbeëindiging en subsidieregelingen -Kredietverlening met borgstelling -Toezichthouden
RDK Utrecht	
Statutair	Praktijk
-Bemiddelen en begeleiden van ondernemers in moeilijkheden -Toezichthouden voor het College van B&W (Utrecht)	-Periodiek adviezen geven aan ondernemers

Op basis van de onderzochte verrichte werkzaamheden en statutair toegeschreven taken bij beide stichtingen kan ook een uitspraak gedaan worden over hoe deze transitie geduid kan worden. Hierbij kan geconcludeerd worden dat het Stichtische Borgstellingsfonds een graduele transformatie doormaakte. In de transitieperiode is het Stichtische Borgstellingsfonds niet alleen *de jure* veranderd doordat een andere stichting opgericht werd een aangepast statutair takenpakket. Ook heeft er een *de facto* verandering plaatsgevonden doordat werkzaamheden verdwenen. Behoudens de enkele nog te innen gelden van kredietnemers heeft RDK Utrecht geen financiële diensten meer verleend, zoals kredieten met borgstelling of verzekeringen. Hoewel naast de *de jure* verandering ook een concrete *de facto* verandering heeft opgetreden, valt op dat het RDK Utrecht een grote mate van gelijkenis vertoont met de werkzaamheden van het Stichtische Borgstellingsfonds. Ter beantwoording van de eerste deelvraag kan daarom gesteld worden dat de bemiddelings- en adviestaken van het Stichtische Borgstellingsfonds voortgezet zijn in het RDK Utrecht. Hierbij vormde het houden van toezicht voor het College van B&W bij het Stichtische Borgstellingsfonds in eerste instantie een *de facto* werkzaamheid was, maar later werd dit in het RDK Utrecht in de statuten opgenomen. Doordat niet langer de kredietverlening en borgstellingen leidend waren, maar het geven van advisering, kan geconcludeerd dat het Stichtische Borgstellingsfonds – in de transitie naar het RDK Utrecht – dusdanig veranderd was, dat gesproken mag worden over het ‘ophouden te bestaan’.

Figuur 4: Het uitgewerkte transitie­model van het taken- en werkzaamhedenpakket

Werkzaamheden van het Stichtse Borgstellingsfonds (afgeschaft)	Werkzaamheden Stichtse Borgstellingsfonds (voorgezet in het RDK Utrecht)	Nieuwe werkzaamheden RDK Utrecht
-Sanering van MKB-ondernemingen	-Bemiddeling voor ondernemers	-Formeel rapporteren aan het college van B&W
-Kredietverlening met borgstelling	-Begeleiding van ondernemers (Bedrijfsbeëindiging en subsidieaanvragen)	-Begeleiding van ondernemers in moeilijkheden
-Bijstaan ondernemers bij huurconflicten	-Toezichthouden voor het College van B&W	-Voeren van voortgangsgesprekken met ondernemers
-Verzekeringen aanbieden voor ondernemers		

Nu een uitspraak is gedaan over ‘wat’ veranderde en welke formele en materiële aspecten zijn doorgewerkt tijdens de transitieperiode, rest nu de vraag wat deze verandering veroorzaakte. Hierover buigt het volgende hoofdstuk zich.

3. Interne besluitvorming versus externe besluitvorming

3.1 Inleiding

3.1.1 Theorie en historiografie

In de literatuur wordt uitvoerig geschreven over de rol van overheden en de samenleving op de ontwikkeling van publieke en private organisaties. Zo kan een organisatie onderhevig zijn aan centrale en decentrale besluitvorming van de overheid, waardoor een verandering van de organisatie bewerkstelligd wordt.⁹⁹ Ook kan de samenleving de koers van een organisatie veranderen, doordat invloed wordt uitgeoefend op de interne besluitvorming van de organisatie zelf.¹⁰⁰ Volgens Pierre en Peters kan het veranderen van een organisatie -zoals een BSF- enerzijds het resultaat zijn van de Nederlandse overheid die invloed uitoefent, anderzijds kan de verandering door een organisatie zelf tot stand komen door de ondervonden maatschappelijke invloed. Pierre en Peters bieden hiermee een bruikbaar instrument voor het beschrijven van de verandering van organisaties. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen de interne en een externe factoren die invloed hebben op een organisatie, waardoor een verandering bewerkstelligd wordt.

In de historiografie wordt de drijvende kracht achter de transformatie van de BSF's op verschillende wijzen getypeerd, waarbij een intern en een extern perspectief onderscheiden kunnen worden. Net als in het historiografische debat uit het vorige hoofdstuk lopen de inzichten van Westerwoudt en Peeters wederom uiteen. Westerwoudt constateert dat vanuit de BSF's zelf geconstateerd werd dat de werkzaamheden moesten veranderen en een transitie noodzakelijk was.¹⁰¹ Deze interne drang naar transitie motiveerde volgens Westerwoudt de Nederlandse overheid om de transitie te bewerkstelligen en de centrale en decentrale overheid actief te laten acteren. Peeters daarentegen constateert een ander beginpunt van de transitie van de BSF's en laat hierbij de transitie niet ontstaan vanuit de *agency* van de BSF's zelf, maar vanuit het ministerie van Economische Zaken.¹⁰² Hierbij stelt Peeters dat het dalende aantal verstrekte borgstellingen (van alle BSF's in Nederland) in de periode van 1969 tot en met 1973 dusdanig was dat het voor het ministerie van Economische Zaken noodzakelijk was te acteren. De transitie van de BSF's naar de RDK's was hiervan het gevolg. De Nederlandse overheid gaf hierbij op gemeentelijk en nationaal niveau sturing aan deze transformatie.

---

⁹⁹ J. Pierre en B.G. Peters, *Governance, Politics and the State* (Londen 2020) 20-23.

¹⁰⁰ Pierre en Peters, *Governance*, 23.

¹⁰¹ Westerwoudt, *Geschiedenis Der Borgstellingsfondsen*, 17-20.

¹⁰² Peeters, *Small Firms*, 169.

Uit het theoretische en historiografische debat blijkt dat het startpunt van de transitie van de BSF's naar de RDK's vanuit twee perspectieven wordt betoogd. Hierbij kan de transitie veroorzaakt worden door interne of externe factoren. Deze scriptie onderzoekt derhalve beide perspectieven om meer inzicht te creëren in de ratio achter het initiëren van de transitie van de BSF's. Het onderzoeken van de ratio achter de transitie vormt, naast een toevoeging aan het historiografische debat, ook een volgende stap in de argumentatie van de beantwoording van de hoofdvraag. Door te onderzoeken wat de transitie veroorzaakte, kan uiteindelijk ook een uitspraak gedaan worden over waarom het Stichtische Borgstellingsfonds is opgehouden te bestaan. Tenslotte kan door het stellen van de vraag wat de transitie veroorzaakte inzicht worden verkregen in het functioneren en het 'succes' dat de BSF's hadden, voordat de noodzaak ontstond te veranderen.

3.1.2 Bronnen en methode

Zoals in paragraaf 1.2 al kort is aangestipt ontstonden de BSF's in Nederland om een antwoord te bieden op een destijds toenemend probleem. Dit betrof namelijk de beperkte toegang tot krediet voor MKB-ondernemers tijdens een economische laagconjunctuur. Zoals blijkt uit het voorgaande hoofdstuk, verliest het Stichtische Borgstellingsfonds in de transitieperiode naar het RDK Utrecht haar rol als verlener van kredieten met borgstellingsgarantie. Hiervoor in de plaats legde het RDK Utrecht zich volledig toe op haar adviseringstaak. Dit doet vermoeden dat op een zeker punt in de tijd de taak van de BSF's in Nederland voltooid was. Om te onderzoeken wat de transitie veroorzaakte focust dit hoofdstuk eerst op het interne perspectief, namelijk welke ontwikkelingen speelden binnen de BSF's. Vervolgens wordt het externe perspectief onderzocht. Hierbij wordt eveneens onderzocht welke ontwikkelingen bepalend zijn geweest om de transitie in gang te zetten.

Ter argumentatie wordt in dit hoofdstuk een viertal soorten primaire bronnen geraadpleegd. Ten behoeve van het interne perspectief wordt eerst een analyse gemaakt van de notulen van de vergaderingen van het Algemeen Bestuur van het Stichtische Borgstellingsfonds. De vergaderingen van het Algemeen Bestuur bieden een mogelijkheid om vanuit een intern perspectief inzicht te krijgen in het voortbestaan en veranderen van het Stichtische Borgstellingsfonds. Anders dan het dagelijkse bestuur sprak het Algemeen bestuur over strategische keuzes en het voortbestaan van de stichting. In de collectie van het Utrechtse Archief is een vijftal uitgebreide notulen van een vergadering van het Algemeen Bestuur overgeleverd. Hoewel de notulen omvangrijk zijn, dient hierbij gedacht te worden dat het verslag slechts een interpretatie is van een gesprek dat door de notulist is opgeschreven. Naast

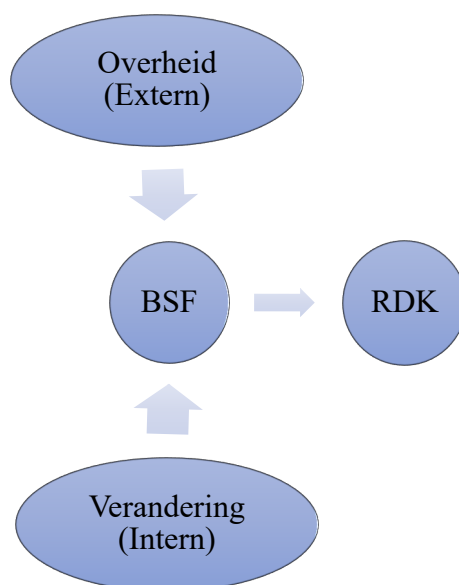
de notulen ter belichting van het interne perspectief wordt ook de beleidsnota ‘Een oude taak: een nieuwe jas?’ geanalyseerd. Deze nota is gepubliceerd in augustus 1973 op basis van een samenwerking tussen het Stichtsche en het Amersfoortse Borgstellingsfonds. In de nota reflecteert het Stichtsche Borgstellingsfonds -samen met het Amersfoortse Borgstellingsfonds- op de uitvoering van de taken zoals deze statutair opgenomen zijn.¹⁰³ Dit biedt een bruikbaar aanknopingspunt om de interne ontwikkelingen te monitoren.

Om de ontwikkelingen vanuit het externe perspectief te belichten is gekozen correspondentie van het ministerie van Financiën en Economische Zaken. Uit de historiografie is gebleken dat Peeters op basis van primaire bronnen van het ministerie van Economische Zaken tot de constatering komt dat de transitie vanuit het ministerie werd geïnitieerd. Om deze reden is ook gekozen om primaire bronnen van ministerieel-bestuurlijk niveau te analyseren. Hierbij is de collectie van het Nationaal Archief geraadpleegd, waarbij in de digitale registers is gezocht naar inventarissen waarin gesproken wordt over de transitie van BSF's naar RDK's. Tenslotte wordt net als bij het interne perspectief gebruik gemaakt van een document dat kritisch reflecteert op het functioneren van de BSF's in Nederland. Hierbij wordt een onderzoeksrapport uit 1965 van de Commissie ‘Taak en Structuur’ geanalyseerd. Deze Commissie was ingesteld door het ministerie van Economische Zaken om onderzoek te doen naar het nut van BSF's. Op basis van deze bron kan geconstateerd worden of het ministerie al ver voor de transitie zich bewust was van een disfunctioneren of noodzaak tot verandering van de BSF's. Op basis van de analyse van de bovenstaande bronnen wordt antwoord gegeven op de tweede deelvraag: *Wat veroorzaakte de transitie van de Stichting Het Stichtsche Borgstellingsfonds naar het Regionale Dienstverleningscentrum Kleinbedrijf Utrecht en is deze transitie voortgekomen uit interne of externe factoren?*

---

¹⁰³ Zie paragraaf 2.2.1.

Figuur 5: Invloed op het tot stand komen van de transitie

3.2 Interne factoren

3.2.1 Vergaderingen van het Stichtsche Borgstellingsfonds

Uit notulen van de Algemene Bestuursvergaderingen kunnen verschillende ontwikkelingen geconstateerd worden die de toekomst van het Stichtsche Borgstellingsfonds in gevaar brachten. Hierbij vallen in de notulen van 18 oktober 1973 drie zaken op. De voorzitter benoemde namelijk expliciet drie redenen waarom de kredietactiviteiten aanzienlijk zijn verminderd in het jaar 1972 en 1973. Allereerst was het kredietplafond van 10.000 gulden voor veel ondernemers te laag, daarnaast hadden veel ondernemers te maken met een steeds hoger oplopende rentevoet en werd geconstateerd dat kredieten uit bankwezen steeds populairder waren.¹⁰⁴ Hoewel in 1973 de problematiek rondom de kredietverleningsactiviteit duidelijk werd, werden mogelijke oplossingen nog niet besproken. Echter, in de notulen van 22 oktober 1974 wordt voor het eerst gesproken over de totstandkoming van dienstverleningscentra in Nederland. Hieruit blijkt dat het Algemeen Bestuur nog niet wist welke rol deze dienstverleningscentra moesten gaan spelen. Enkel dat ze zouden gaan bestaan op laste van de gemeente Utrecht.¹⁰⁵ In dit jaar constateert het bestuur een exploitatietekort, waarbij de subsidies van het Rijk niet meer toereikend genoeg zijn om alle operationele en borgstellingstaken te bekostigen, in tegenstelling tot andere jaren.¹⁰⁶ Op basis van een latere

¹⁰⁴ UA, 369, Notulen van het algemeen bestuur, 1974-1978, inventarisnummer 1, Notulen 18 oktober 1973, 2-3. UA 369, Notulen van het algemeen bestuur, 1974-1978, inventarisnummer 1, Notulen 22 oktober 1974, 5.

¹⁰⁶ UA, 369, Notulen van het algemeen bestuur, 1974-1978, inventarisnummer 1, Notulen 22 oktober 1974, 4-5.

stichtingsbalans uit 1979, die werd opgesteld ter liquidatie en opheffing van de stichting, blijkt dat het Stichtsche Borgstellingsfonds haar inkomsten haalde uit: (i) renteopbrengsten, (ii) terugbetaling van leningen, (iii) garantiebijdragen van het ministerie van Economische Zaken en (iv) subsidies van de gemeente Utrecht, de Kamer van Koophandel, de provincie Utrecht en de NMB.¹⁰⁷ Naast dat uit de notulen blijkt MKB-ondernemers het financieel en economisch zwaar hadden, waarbij de financiële diensten van het Stichtsche Borgstellingfonds niet meer toereikend waren, benoemde de voorzitter dat gezien de succesvolle werkzaamheden op het ‘sociale vlak’ de dienstverleningscentra een oplossing konden bieden.¹⁰⁸ Hieruit blijkt dat de (voor MKB-ondernemers) slechte maatschappelijke en economische omstandigheden in Utrecht in combinatie met beperkte kredietmogelijkheden het sociale succes van het Stichtsche Borgstellingsfonds benadrukte. De oprichting van dienstverleningscentra, dat vanuit het Rijk werd georganiseerd, vormde hierbij een uitgelezen kans voor het Stichtsche Borgstellingsfonds om haar sociale succes door te kunnen zetten.

In de notulen van de 1975, 1976 en 1977 werden de sociale successen en de totstandkoming van de Regionaal Dienstverleningscentrum Kleinbedrijf Utrecht slechts kort benoemd en gesteld dat de uitvoering van de transitie bij het dagelijkse bestuur ligt. Wel komen in deze notulen naar voren dat het Stichtsche Borgstellingsfonds haar kredietfunctie verminderd, rekeningen vereffend en contracten afsluit ten behoeve van de intreding van het Regionaal Dienstverleningscentrum Kleinbedrijf Utrecht.¹⁰⁹

3.2.2 Nota: ‘Een oude taak: een nieuwe jas?’

De aanhoudende en verslechterende economische situatie van het begin van de jaren zeventig betekende voor veel Utrechtse ondernemers dat het gebruik van de financiële diensten nog belangrijker werd. Ondanks dat de bestuurders van de stichting constateerde dat in toenemende mate vraag was naar de kredietverleningsactiviteit van het Stichtsche Borgstellingsfonds, neemt de kredietverleningsactiviteit toch aanzienlijk af. Het Algemeen Bestuur geeft hiervoor als hoofdzakelijke reden dat vanaf 1967 het kredietplafond van 10.000 gulden niet meer is veranderd door de beschikbare financiële middelen van het borgstellingsfonds.¹¹⁰ De Utrechtse MKB-ondernemers hadden steeds vaker kredieten nodig, echter van een veel grotere omvang

---

¹⁰⁷ UA, 369, Stukken betreffende de opheffing van het Borgstellingsfonds, 1979-1983, inventarisnummer 14, Balans, rekening van baten en lasten en toelichting 31 december 1979.

¹⁰⁸ UA, 369, Notulen van het algemeen bestuur, 1974-1978, inventarisnummer 1, Notulen 22 oktober 1974, 7.

¹⁰⁹ UA, 369, Notulen van het algemeen bestuur, 1974-1978, inventarisnummer 1, Notulen 13 oktober 1976, 2; UA, 369, Notulen van het algemeen bestuur, 1974-1978, inventarisnummer 1, Notulen 28 december 1977, 5.

¹¹⁰ UA, 369, Jaarverslagen, 1937-1978, inventarisnummer 7, Jaarverslag 1976, 5.

dan het kredietplafond toeliet. Om deze reden werd vanaf 1975 actief het beleid van het Stichtse Borgstellingsfonds om bij kredietverzoeken de ondernemers door te sturen.¹¹¹ Ook werden geen borgstellingen meer verleend vanaf 1976.¹¹² Volgens het dagelijkse bestuur was er geen alternatief kredietplafond mogelijk, gezien de landelijke afspraken tussen de Vereniging van Borgstellingsfondsen voor de Middenstand ('VBM') en ministerie van Economische Zaken.¹¹³ Hoewel de garantievergoedingen vanuit het ministerie niet vaststonden voor iedere BSF, bleef het landelijk afgesproken kredietplafond leidend. Volgens de VBM moesten de BSF's zich blijven richten op ondernemers in het lagere segment van de kredietbehoefte.¹¹⁴ De angst bestond dat door grotere kredieten te verlenen ondernemers met een lagere kredietbehoefte verdrukt werden van de kredietmarkt van het Stichtse Borgstellingsfonds.¹¹⁵ Ook stelde het Algemeen Bestuur dat bij kleinere kredieten doorgaans minder verlies werd geleden, doordat ondernemers de bedragen aflostten en de rente betaalden.¹¹⁶ Hoewel nu duidelijk wordt dat de kredietbehoefte toenam en het Stichtse Borgstellingsfonds haar kredietplafond niet kon veranderen, bleef een belangrijk onderdeel in de primaire bronnen onbesproken. Op basis van historische data van het CBS blijkt dat in de periode vanaf het instellen van het kredietplafond in 1967 tot en met het afschaffen van de kredietverlening in 1976 de inflatie met 7,1 procentpunt was toegenomen.¹¹⁷ Dit doet vermoeden dat het kredietplafond onvoldoende meesteed met de inflatie, waardoor het 'lagere segment' van de kredietnemers om hogere kredieten ging vragen.

---

¹¹¹ UA, 369, Jaarverslagen, 1937-1978, inventarisnummer 7, Jaarverslag 1977, 7.

¹¹² UA, 369, Jaarverslagen, 1937-1978, inventarisnummer 7, Jaarverslag 1977, 7.

¹¹³ UA, 369, Jaarverslagen, 1937-1978, inventarisnummer 7, Jaarverslag 1976, 5.

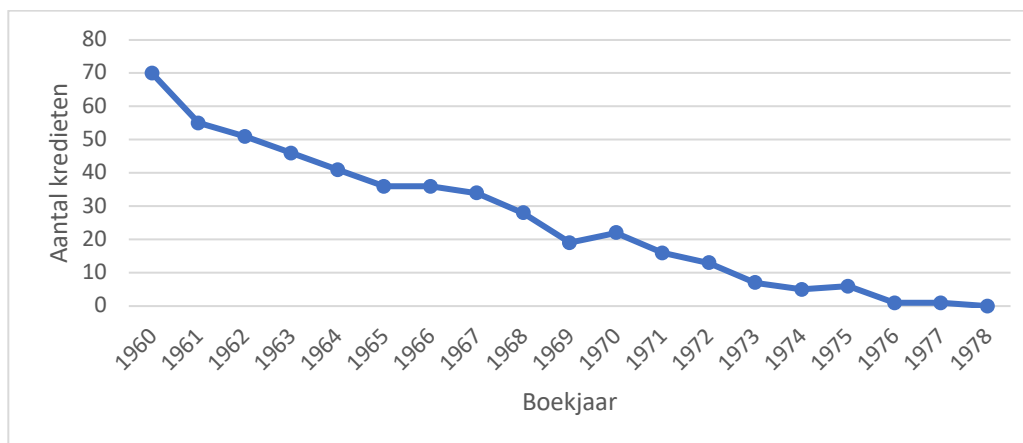
¹¹⁴ UA, 369, Jaarverslagen, 1937-1978, inventarisnummer 7, Jaarverslag 1977, 7.

¹¹⁵ UA, 369, Jaarverslagen, 1937-1978, inventarisnummer 7, Jaarverslag 1977, 6. Naast dat dit in het jaarverslag benoemd wordt, blijkt eenzelfde boodschap uit een brief van het VBM aan het ministerie van Binnenlandse Zaken: UA, 369, Notulen van het algemeen bestuur, 1974-1978, inventarisnummer 1, Brief van Vereniging van Borgstellingsfondsen voor de Middenstand 28 oktober 1974, 1.

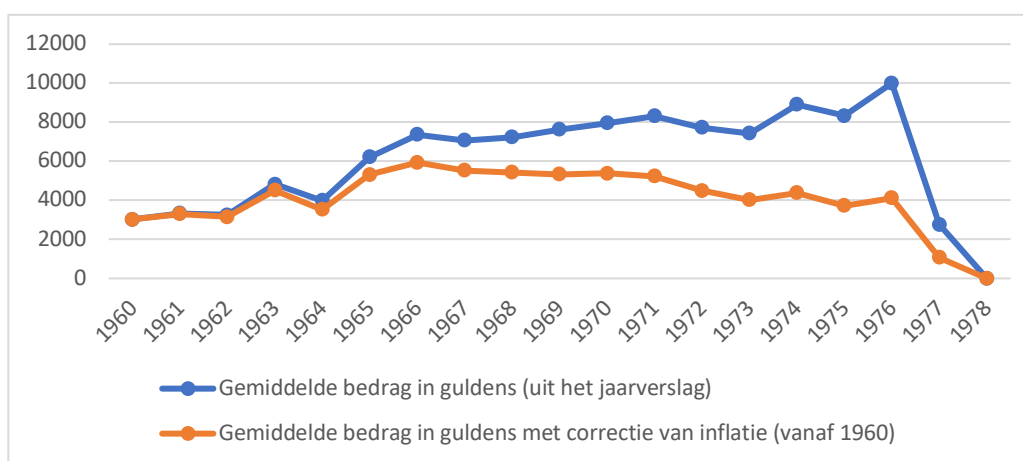
¹¹⁶ UA, 369, Jaarverslagen, 1937-1978, inventarisnummer 7, Jaarverslag 1977, 5-6; UA, 369, Jaarverslagen, 1937-1978, inventarisnummer 7, Jaarverslag 1978, 3-4.

¹¹⁷ CBS, 'Jaarmutatie Prijsindex; vanaf 1963' (versie 9 juni 2022), <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/70936NED/table?fromstatweb> (9 juni 2022).

Figuur 6: Aflopende aantal kredietverleningen vanaf 1960¹¹⁸

Figuur 7: Gemiddelde hoogte van de lening per jaar vanaf 1960¹¹⁹

De nota van het Stichtsche en het Amersfoortse Borgstellingsfonds vindt haar aanleiding doordat deze BSF's zich afvroegen of ze nog in staat waren de kerntaken uit te voeren in het huidige economische klimaat.¹²⁰ In de nota wordt gesteld dat een BSF op de eerste plaats de taak had zich borg te kunnen stellen 'tegenover een geldverstrekking met welke zij een desbetreffende overeenkomst heeft aangegaan'.¹²¹ Daarnaast moest een BSF de MKB-ondernemer kunnen voorzien van adviezen van bedrijfseconomische aard en hulp kunnen bieden ten behoeve van de financiële administratie van een onderneming.¹²² Ook moest

¹¹⁸ UA, 369, Jaarverslagen, 1937-1978, inventarisnummer 7, Jaarverslag 1978, 13.

UA, 369, Jaarverslagen, 1937-1978, inventarisnummer 7, Jaarverslag 1978, 13. De gemiddelde hoogte is berekend door het totale verleende bedrag per boekjaar te delen door het aantal verleende kredieten van dat boekjaar. Voor de correctie van de inflatie van de gulden is 1960 als nulpunt gebruikt. Hierbij is per jaar het gemiddelde bedrag omgerekend naar de waarde van de gulden in 1960. Hierbij is de dataset gebruikt van het International Institute of Social History; IISG, 'Value of the Guilder' (versie 14 juni 2021), <https://iisg.amsterdam/en/research/projects/hpw/calculate.php> (18 juni 2022).

¹²⁰ Samenwerkende Borgstellingsfondsen Utrecht en Amersfoort, Borgstellingsfondsen. Een oude taak: een nieuw jas? (Interne Beleidsnota, Utrecht augustus 1973) 2.

¹²¹ Utrecht en Amersfoort, Een oude taak: een nieuw jas, 2.

¹²² Ibidem.

een BSF helpen met het saneren van een onderneming, door regelingen te treffen met crediteuren of te bemiddelen met contractpartijen van de ondernemer.¹²³ Dit komt overeen met de geconstateerde taakbeschrijving van het Stichtse Borgstellingsfonds uit paragraaf 2.2 van deze scriptie. De nota concludeert echter dat deze doelen voor veel ondernemers al meerdere jaren niet behaald werden en verder onderzoek nodig was. Hierbij formuleert de nota drie constatering: (i) de groep kleine middenstanders die vragen om advies neemt toe, (ii) de vraag naar financiële diensten neemt af, (iii) bij het verlenen van krediet wordt ook om aanvullend advies gevraagd.¹²⁴ Om de toekomst van de BSF's te kunnen verzekeren diende, volgens de nota, gefocust te worden op de adviserende taak van de BSF's.¹²⁵ Op basis van het bovenstaande wordt duidelijk dat de vraag naar diensten in economisch moeilijke tijden verschuift naar advisering van ondernemers, in plaats van financiering van ondernemers. De nota zelf geeft als verklaring dat hoofdzakelijk ondernemingen met een lage 'organisatiegraad' in slechte economische omstandigheden naast krediet behoevend, ook advies behoevende werden.¹²⁶

3.3 Externe factoren

3.3.1 Correspondentie van Rijksambtenaren en bewindspersonen

In de periode tussen 1973 en 1975 wordt de oprichting van de Regionale Dienstverleningscentra Kleinbedrijf en de financiële afwikkeling van de BSF's door ministers, staatssecretarissen en ambtenaren van verschillende ministeries intern besproken. Hierbij vormen interne memo's, notities en correspondentie tussen ministeries een bron om te onderzoeken welke externe factoren besproken worden ter aanleiding van de transitie. Deze bronnen zijn gevonden door de in paragraaf 3.1.2 beschreven zoekmethode. In deze bronnen vallen verschillende zaken op. Allereerst onderschreef de toenmalig minister van Financiën, Wim Duisenberg, in 1974 het belang de intreding van de RDK's in Nederland.¹²⁷ Ook bij het ministerie van Economisch Zaken blijkt dat inspanningen geleverd werden om de RDK kort na haar intreden zo goed mogelijk te laten functioneren. Zo stellen verschillende interne noties van het ministerie van Economische Zaken dat de RDK's in de toekomst de zorg moesten blijven van het Rijk.¹²⁸ Hieruit blijkt dat het oprichten van verschillende lokale RDK's een project was dat vanuit Den

---

¹²³ Ibidem.

¹²⁴ Ibidem.

¹²⁵ Ibidem 11-13.

¹²⁶ Ibidem 12.

¹²⁷ NL-HaNA, 2.08.5298, Omvorming Borgstellingfondsen tot regionale dienstverleningscentra, inventarisnummer 15, 10 mei 1974 Brief minister van Financiën, 1.

¹²⁸ NL-HaNA, 2.08.5298, Omvorming Borgstellingfondsen tot regionale dienstverleningscentra, inventarisnummer 15, 2 september 1974 Brieven Staatssecretaris van Economische Zaken, 1.

Haag werd gecoördineerd. Uit een brief van de minister van Financiën in 1974 aan de staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk wordt duidelijk welke motieven ten grondslag lagen aan de oprichting van de RDK's. In deze interne brief constateert de minister een sterke toenemende populariteit van kredietverlening door banken. Ook geeft de minister aan dat verschillende BSF's hebben aangegeven dat het grootste deel van de werkzaamheden niet meer het voornaamste doel betroffen, namelijk het verlenen van borgstellingen en kredieten.¹²⁹ In een brief aan de staatssecretaris van Economische Zaken uit 1974 geeft de voorzitter van de VBM aan dat het voor de transitie essentieel is dat het Rijk meer gaat financieren.¹³⁰ Volgens deze voorzitter was het voor de BSF's de afgelopen jaren steeds lastiger geworden om subsidies te ontvangen van provincies, de Kamer van Koophandel en de NMB. Hieruit blijkt dat de BSF's de overheid dus actief benaderde om een grotere rol te gaan spelen in de financiering en coördinatie van de BSF-stichtingen in Nederland. Uit enkele stukken blijkt dus de overheid voor zichzelf een toekomstige rol zag weggelegd om de werkzaamheden door te zetten. Hierbij waren verschillende ambtenaren echter wel kritische op de hoedanigheid van deze voortzetting en de rol van de overheid hierin. Zo blijkt uit verschillende interne memo's van het ministerie van Financiën dat financiering van de BSF's niet samen zou gaan met uitvoeren van werkzaamheden die niet meer nodig waren.¹³¹

3.3.2 Rapport Commissie 'Taak en Structuur'

Net als de nota 'Een oude taak: een nieuwe jas?' reflecteert het rapport van de Commissie 'Taak en Structuur' in 1965 ook al op de werkzaamheden en taakuitoefening van BSF's in Nederland. In tegenstelling tot een 'Een oude taak: een nieuwe jas?' wordt het rapport van de Commissie 'Taak en Structuur' uitgevoerd door de VBM, namens het ministerie van Economische Zaken. Dit ministerie subsidieerde de BSF's en wilde met een onderzoek toetsen of de jaarlijkse subsidieregelingen nog accuraat genoeg waren. Dit rapport biedt daarmee inzicht in welke aandachtspunten in 1965 al bij het ministerie bekend waren over de staat en werkzaamheden van BSF's. Dit rapport is echter geen onafhankelijk uitgevoerd onderzoek. VBM trad namelijk

---

¹²⁹ NL-HaNA, 2.08.5298, Omvorming Borgstellingfondsen tot regionale dienstverleningscentra, inventarisnummer 15, Nota 1974 van de minister van Financiën aan de staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk werk, 1.

¹³⁰ NL-HaNA, 2.06.112, Stukken betreffende het voeren van overleg met de Ministeries van Financiën en Binnenlandse Zaken en met de Vereniging van Borgstellingsfondsen voor de Middenstand in Nederland inzake de herstructurering van de borgstellingsfondsen voor de middenstand en specifiek over de omvorming van deze fondsen tot regionale dienstverleningscentra die overkoepeld zullen worden door een centraal orgaan, inventarisnummer 64, 29 november 1974 Brief van voorzitter Vereniging van Borgstellingsfondsen.

¹³¹ NL-HaNA, 2.08.5298, Omvorming Borgstellingfondsen tot regionale dienstverleningscentra, inventarisnummer 15, 1974 A74/5623 inzake 'Borgstellingsfondsen', 1.

op als belangenbehartiger in Den Haag voor de BSF's. Het rapport bestaat uit een kwalitatief en een kwantitatief onderzoek, waarbij de commissie uiteindelijk met concrete voorstellen tot reorganisatie komt.

De commissie doet hierbij een drietal relevante constatering. Allereerst benadrukte de commissie in 1965 al aan het ministerie van Economische Zaken dat de BSF's merken dat ze in toenemende mate moeten optreden als adviseur voor de kredietnemers. Hierbij wordt eveneens gesteld dat de uitdaging voor de BSF's was om de advisering te standaardiseren, omwille van de arbeidscapaciteit van de BSF's.¹³² Ten tweede stelde commissie dat het aantal BSF's van 35 naar 25 moest om de capaciteitsproblemen op te vangen. Op deze wijze zou er verspreid over Nederland meer uniformiteit ontstaan in de werkwijze van de BSF's. De commissie constateerde dat de werkwijze van de fondsen uiteen konden lopen, terwijl de statutaire taken gelijk waren.¹³³ Ten slotte gaf het rapport ook aan het ministerie aan dat de kredietbehoefte onder kleine ondernemers groeiende was en dat het 'huidige' maatschappelijke bestel de functie van de fondsen nodig maakt.¹³⁴ Uit de inzichten van de commissie blijkt dat de Nederlandse overheid in een vroeg stadium al bekend was met het belang van de BSF's op het gebied van advisering en kredietverlening aan hoofdzakelijk kleine ondernemers, die een krediet verleend hebben gekregen. Ook kreeg de overheid het inzicht dat de BSF's in Nederland efficiënter ingericht moesten worden omwille van arbeidsproductiviteit en capaciteit.

3.4 Conclusie

Nu onderzocht is welke factoren vanuit het interne en het externe perspectief te destilleren zijn, kan antwoord gegeven worden op de tweede deelvraag. De transitie van het Stichtse Borgstellingsfonds naar het Regionaal Dienstverleningscentrum Kleinbedrijf Utrecht vindt zijn oorzaak in de wijze waarop de organisatie van het BSF niet meer kon voorzien in het uitvoeren van basiswerkzaamheden. Hierbij was het verlenen van kredieten met borgstelling de primaire taak van de BSF's. Echter, hebben de BSF's in de loop der tijd verschillende extra taken gekregen, waaronder de adviestaak. Deze adviserende taak nam in vraag toe bij MKB-ondernemers. Ook ontstond de situatie bij de BSF's dat een groeiende vraag naar grotere kredieten niet beantwoord kon worden door het institutionele onvermogen van de BSF's zelf om het kredietplafond aan te passen en werden bancaire kredieten populairder. Ook was het

---

¹³² Commissie Taak en Structuur, Rapport inzake Regionale Borgstellingsfondsen voor de Middenstand (Rapport, Amsterdam 3 november 1965) 39-41.

¹³³ Commissie Taak en Structuur, Rapport inzake Regionale Borgstellingsfondsen, 40.

¹³⁴ Ibidem 40.

personeel in grootte en hoedanigheid niet geëquipeerd om in de groeiende vraag naar advies te kunnen voorzien. In dit opzicht ontstond dan ook bij de overheid het inzicht een coördineerde rol te vervullen in het voorzien van de groeiende vraag naar advies. Hierdoor ontstond het RDK als opvolger van de BSF. Hiermee was de primaire taak, waarvoor de BSF's oorspronkelijk waren opgericht, voldaan. Met andere woorden: de toegang tot krediet werd opgevangen met bancaire kredieten en de overige (advies)taken konden efficiënter onder een andere noemer voortgezet worden.

Nu rest nog de vraag of de transitie werd ingezet vanuit het Stichtische Borgstellingsfonds zelf of vanuit de Nederlandse overheid. Vanuit het interne perspectief bij het Stichtische Borgstellingsfonds valt op dat het sociale succes wordt benadrukt. Het krijgen van een krediet werd voor een Utrechtse ondernemer onlosmakelijk verbonden aan het krijgen van advies en sturing om dit geld uit te geven. Dit succes ging desondanks samen met een toenemende financiële druk op de stichting, door een toenemende vraag naar diensten, maar een gebrek aan voldoende subsidies. Ook ontstond er een 'overflow' op diensten die niet meer tot de kerntaken van de stichting behoorde. De van overheidswege geïnitieerde plannen om RDK's op te richten vormde voor het Stichtische Borgstellingsfonds een zeer gunstige uitkomst. Tenslotte valt ook op dat vanuit het interne perspectief de overheid niet actief verandering heeft opgelegd. Vanuit het externe perspectief valt op dat de BSF's lobbyde om verandering te kunnen bewerkstelligen. Hierdoor zag ook de overheid in dat de sociale successen vatbaar waren voor toekomstige uitbreidingen. In het geval dat de overheid de BSF's zou financieren, diende echter ver weggebleven te worden van de financiële producten die ook in het bankwezen aangeboden werden. Het ontstaan van de transitie is hiermee dus niet toe te schrijven aan enkel de overheid of het BSF zelf, maar de sterk verweven lobby en informatiedeling van de BSF's met de ministeries van Financiën en Economische Zaken.

4. Nederlandse ontwikkelingen ten tijde van de transitie

4.1 Inleiding

4.1.1 Theorie en historiografie

Tot nu toe is in deze scriptie hoofdzakelijk historisch onderzoek verricht ten behoeve van historiografische vraagstukken, waarbij primair bronnenmateriaal van het Stichtsche Borgstellingsfonds ter argumentatie kon dienen. Zowel de vraag ‘of’ een transitie plaatsvond en ‘wat’ deze transitie veroorzaakte, vinden beide een duidelijke theoretische en historiografische oorsprong. Echter, vanuit de literatuur over de BSF’s ontbreekt het inzicht welke rol een veranderende overheid en maatschappij heeft gespeeld in deze transitie en de totstandkoming ervan. Ook is de rol en invloed van de Nederlandse tijdsgeest in dit opzicht niet meegenomen in eerdere analyses. Eerder werd al kort aangestipt dat vanuit Den Haag de financiële zorg voor het RDK werd opgepakt, echter onder het strenge voorbehoud dat geen financiële activiteiten worden verricht, die anderszins ook de door de markt opgelost konden worden. Ook kan geconstateerd worden dat de BSF’s niet meer een oplossing konden bieden voor een bestaand maatschappelijk probleem en daarmee moesten wijken voor een beter alternatief. Hieruit weerspiegelt een Nederlandse overheid die op een andere (en neoliberale) manier haar beleid wil voeren en ruimte laat voor de markt.

Naast dat voor het Stichtsche Borgstellingsfonds in de jaren zeventig een periode van reflectie, transformatie en inflatie aanbrak, onderging Nederland en haar bestuurlijke bestel ook een golf van verandering. Zo diende de Nederlandse overheid in deze periode noodgedwongen kleiner te worden door een krappe overheidsbegroting en krimpende economische ontwikkelingen.¹³⁵ Het kleiner worden van de overheid zorgde ervoor dat met minder budget de overheid alsnog moest blijven functioneren. Hierdoor moest opnieuw worden nagedacht over een vorm van besturen in Nederland, waarin een kleiner bestel van ambtenaren met minder budget een effectief werkende overheid moest opleveren. Dit resulteerde in wat in de literatuur wordt aangeduid als *new governance*.¹³⁶ In het *new governance* raamwerk wordt de nadruk gelegd op de interactie tussen verschillende actoren in de politieke economie om beleid uit te voeren. Hierbij wordt soms ook beleid uitgevoerd, zonder tussenkomst of directe invloed van

---

¹³⁵ F. Hendriks en P. Tops, ‘Local Public Management Reforms in the Netherlands: Fads, Fashions and Winds of Change’, *Public Administration* 81 (2003) 2, 301-323, aldaar 302.

¹³⁶ M.A.P. Bovens, P. ‘t Hart, M.J.W. van Twist, *Openbaar bestuur. Beleid, Organisatie en politiek* (Deventer 2012) 226-228; Hendriks en Tops, ‘Local Public Management Reforms’, 300; Pierre en Peters, *Governance*, 35-36.

de overheid.¹³⁷ Deze nadruk is ter vervanging van de eerdere notie van overheidscontrole, waarbij de overheid van bovenaf beleid vormt en dit beleid actief uitvoert.

In het voorgaande hoofdstuk is gefocust op de contingente elementen en *agency* - verdeeld in extern en interne factoren- die de aanleiding vormden voor de transitie. Hierbij is meer inzicht verkregen in de wijze waarop een BSF en de Nederlandse overheid de transitie in gang zetten. Om deze reden wordt in dit hoofdstuk onderzoek gedaan naar de invloed van *structure* van de Nederlandse overheid en maatschappij op de transitie. Door te onderzoeken in hoeverre sprake is van deze invloed wordt allereerst meer inzicht verkregen in de maatschappelijke context waarin de transitie heeft plaatsgevonden. Daarnaast wordt duidelijk in hoeverre een veranderende overheid en maatschappij invloed heeft gehad op de transitie. Vervolgens kan hierdoor ook een uitspraak worden gedaan of het afschaffen van de BSF en het oprichten van de RDK een onderdeel zijn van de *new governance*-ontwikkelingen in de jaren zeventig in Nederland.

4.1.2 Bronnen en methode

Om de invloed van een veranderende Nederlandse overheid en maatschappij te onderzoeken is -in lijn met paragraaf 2.2.3 en 3.2.1- gekozen om de notulen van de jaarlijkse vergadering van het algemeen bestuur (het stichtingsbestuur) en de overgeleverde notulen en brieven van het dagelijkse bestuur van het Stichtische Borgstellingsfonds samen te analyseren. Anders dan in hoofdstuk 2 en 3, worden de werkzaamheden en mogelijke oorzaken voor de transitie buiten beschouwing gelaten. Nu wordt specifiek een analyse gedaan naar de notie van een veranderende overheid en maatschappij tijdens de vergaderingen. De notulen vormen hierbij een accuraat naslagwerk om te achterhalen welke onderwerpen gedurende de periode van 1973 tot en met 1977 besproken zijn in de context van het besturen van het Stichtische Borgstellingsfonds. De afbakening van deze periode komt voort uit de beschikbaarheid van de primaire bronnen. De notulen van zowel het algemene, als het dagelijkse bestuur van het Stichtische Borgstellingsfonds uit voorgaande jaren zijn niet overgeleverd in een openbaararchief. Hierbij dient ook vermeld te worden dat de notulen en brieven van het dagelijkse bestuur, hoewel omvangrijk in grootte en aantal, enkel uit het jaar 1977 komen. Dit heeft als oorzaak dat het ministerie van Economische Zaken na ontbinding van de stichting van het Stichtische Borgstellingsfonds, deze stichting verplichtte de formele stukken over te dragen

---

¹³⁷ Pierre en Peters, *Governance*, 35-36.

aan het ministerie.¹³⁸ Desalniettemin komen de beschikbare notulen uit een periode waarin de transitie van BSF's naar RDK's besproken en uitgevoerd werd.¹³⁹

In paragraaf 4.2 wordt op basis van de notulen van de jaarlijkse algemene vergaderingen geanalyseerd of de notie van een veranderende overheid of maatschappelijke ontwikkelingen worden besproken. In paragraaf 4.3 wordt op dezelfde wijze een analyse gedaan, echter met de beschikbare primaire bronnen van het dagelijkse bestuur. Met deze primaire bronnen en de toegepaste analyse wordt uiteindelijk de derde deelvraag beantwoord. Deze luidt: *In hoeverre kan rekenschap van een veranderende overheid en maatschappelijke ontwikkelingen geconstateerd worden in de besluitvorming van het Stichtse Borgstellingsfonds in de transitieperiode naar het Regionale Dienstverleningscentrum Kleinbedrijf Utrecht?*

4.2 De invloed op het algemeen bestuur van het Stichtse Borgstellingsfonds

In de notulen van de jaarlijkse bijeenkomst van het algemeen bestuur in 1973 blijkt dat het bestuur de toenmalige slechte stand van de Nederlandse economie besprak. Hierbij werd door verschillende bestuurders gesproken over de financiële en economische onzekerheid die kon ontstaan bij zowel ondernemers, als de overheid ten opzichte van het Stichtse Borgstellingsfonds.¹⁴⁰ Volgens de bestuurders in dat jaar kon de situatie ontstaan dat de vraag naar diensten van het Stichtse Borgstellingsfonds enorm zou toenemen, zonder dat de overheid in de gelegenheid was om adequate financiën en ondersteuning te bieden.¹⁴¹ In deze vergadering werd voorts ook gesproken over verschillende nieuwe wetten en regelingen, die invloed gingen hebben op de werkzaamheden van het Stichtse Borgstellingsfonds.¹⁴² Hierbij werd gesproken over de nieuwe Bijstandswet en de landelijke richtlijnen voor de bedrijfsbeëindigingsregeling. Ook kwam naar voren in dit jaar dat de overheid voor de landbouwsector een eigen stichting heeft opgericht voor financiering en advies.¹⁴³ Tenslotte stelden de bestuurders in deze vergadering nog dat door de maatschappelijke en economische ontwikkelingen de financiering vanuit de overheid voor de stichting een belangrijkere rol ging spelen. Hierbij constateerden de bestuurders een afnemende zekerheid om de begroting van de stichting rond te krijgen, doordat de gemeente en de provincie hadden laten weten dat

---

¹³⁸ UA, 369, Stukken betreffende de opheffing van het Borgstellingsfonds, 1979-1983, inventarisnummer 14, Brief van ministerie van Economische Zaken 20 april 1983, 1-2.

¹³⁹ Zie hiervoor paragraaf: 2.2.3, 2.4.

¹⁴⁰ UA, 369, Notulen van het algemeen bestuur, 1974-1978, inventarisnummer 1, Notulen 18 oktober 1973, 2.

¹⁴¹ UA, 369, Notulen van het algemeen bestuur, 1974-1978, inventarisnummer 1, Notulen 18 oktober 1973, 2.

¹⁴² Ibidem 3.

¹⁴³ Ibidem 4.

betalingen eventueel opgeschort konden worden.¹⁴⁴ Uit de notulen van de vergadering van het jaar 1973 blijkt dus dat de verslechterde economische omstandigheden in Nederland werden besproken tijdens de vergadering. Echter zijn in dit opzicht geen aanwijzingen te constateren waarin de uitgesproken onzekerheden van het algemeen bestuur actief hebben geleid tot verandering. Wat betreft het beleid van de overheid in dat jaar valt op dat nieuwe wetten worden aangenomen en een apart BSF wordt opgericht voor de landbouwsector.

Een jaar later werd tijdens de algemene bestuursvergaderingen niet enkel meer gesproken over de verslechterde stand van de economie, de voorzitter sprak tijdens de vergadering van 1974 zelfs over ‘kredietproblematiek’ bij ondernemers in Utrecht.¹⁴⁵ De bestuurders spraken vervolgens ook over mogelijke oplossingen die geboden kunnen worden door het Stichtische Borgstellingsfonds. Hierbij werd voorspeld dat de kredietverleningsfunctie niet voldoende zou zijn om alle MKB-ondernemers in Utrecht te kunnen helpen.¹⁴⁶ Daarnaast had de Nederlandse overheid in 1974 laten weten dat het af wilde van de hoge subsidies aan het Stichtische Borgstellingsfonds ten behoeve van het geven van de borgstellingen. Hierbij besprak het bestuur een bericht van het ministerie van Economische Zaken, waaruit bleek dat de Nederlandse overheid in de nabije toekomst minder geld ging vrijmaken voor het garantstaan bij kredieten.¹⁴⁷ Uit de notulen van dit jaar wordt duidelijk dat de overheid bij het Stichtische Borgstellingsfonds actief voorsorteerde op een verandering in het beleid voor BSF’s. Interessant hierbij is dat dit jaar gemarkeerd werd door slechte economische omstandigheden, waarbij het voor MKB-ondernemers in Utrecht moeilijk was om de kredieten af te betalen. Desondanks was de overheid niet bereid deze situatie tegen te gaan door de BSF’s meer geld te bieden.

In 1975 werd de economische malaise niet besproken. In plaats daarvan speelde de oprichting van het RDK Utrecht een prominente rol tijdens de Algemene Vergadering. In dit jaar liet het ministerie van Economische Zaken weten aan het bestuur welke rol het RDK Utrecht ging vervullen. In deze vergadering werd ook gesteld dat het ministerie van Economische Zaken belang hechtte aan het goed overbrengen van de werknemers van het Stichtische Borgstellingsfonds naar het RDK Utrecht.¹⁴⁸ Hierbij was het volgens het ministerie belangrijk te dat de expertise van de werknemers niet verloren mocht gaan.¹⁴⁹ Om deze kennis

---

¹⁴⁴ Ibidem 6.

¹⁴⁵ UA, 369, Notulen van het algemeen bestuur, 1974-1978, inventarisnummer 1, Notulen 22 oktober 1974, 3.

¹⁴⁶ UA, 369, Notulen van het algemeen bestuur, 1974-1978, inventarisnummer 1, Notulen 22 oktober 1974, 3.

¹⁴⁷ Ibidem 4.

¹⁴⁸ UA, 369, Notulen van het algemeen bestuur, 1974-1978, inventarisnummer 1, Notulen 11 december 1975, 3.

¹⁴⁹ UA, 369, Notulen van het algemeen bestuur, 1974-1978, inventarisnummer 1, Notulen 11 december 1975, 4.

in het RDK Utrecht onder te brengen had het ministerie voorgesteld om richtlijnen op te stellen voor de werknemers van het Stichtische Borgstellingsfonds.¹⁵⁰ Tenslotte is opvallend dat het bestuur constateerde dat, ondanks de actieve houding van het ministerie van Economische Zaken, subsidies meerdere malen te laat waren overgemaakt aan het Stichtische Borgstellingsfonds. Hieruit blijkt dat de overheid een coördinerende rol aanneemt, waarbij een beroep gedaan werd op de kennis binnen het Stichtische Borgstellingsfonds om ondernemers te helpen. Ook valt hierbij op dat hulp volgens het ministerie geboden werd in de vorm van kennis en niet door extra financiële middelen.

Hoewel de notulen van 1976 en 1977 qua vorm weinig verschil vertonen met de notulen van voorgaande jaren, valt inhoudelijk wel een duidelijk verschil op. In de algemene vergaderingen van de laatste twee boekjaren van het Stichtische Borgstellingsfonds werd hoofdzakelijk gesproken over de ontbinding van de stichting. Hoewel hierdoor niet meer werd gesproken over de koers van het Stichtische Borgstellingsfonds, blijkt nu wel dat de Nederlandse overheid vanuit het ministerie van Economische Zaken de druk opvoerde bij het Stichtische Borgstellingsfonds. Deze druk zag hoofdzakelijk op het zo goed en tijdig mogelijk oprichten van het RDK Utrecht. Uit de notulen van 1976 wordt eveneens duidelijk dat de staatssecretaris van Economische Zaken aan het algemeen bestuur had laten weten dat er ‘hoge nood’ was gemoeid bij het goed functioneren van het RDK Utrecht, in het geval dat de werkzaamheden van het Stichtische Borgstellingsfonds ophouden.¹⁵¹ Zowel in 1976 als in 1977 werden ook de financiële moeilijkheden besproken die zijn ontstaan door en tijdens het opheffingsproces van de stichting.¹⁵² Volgens de bestuurders moest het Stichtische Borgstellingsfonds van de gemeente, de provincie en het ministerie haar taken blijven uitvoeren, terwijl beperkte liquide middelen beschikbaar waren. Zo was er genoeg geld om de salarissen en onroerend goed te kunnen betalen, maar was onduidelijk aan hoeveel ondernemers een krediet met borgstelling verleend konden worden.¹⁵³ Wel liet het ministerie van Economische Zaken weten dat de noodzaak was ontstaan om financiële informatie van de huidige stichting en de stichting waarin het RDK Utrecht in was ondergebracht te delen met het ministerie. Op deze wijze kon de overheid adequater monitoren, aldus de voorzitter.¹⁵⁴ Uit deze notulen blijkt een overheid die

---

¹⁵⁰ Ibidem 4

¹⁵¹ UA, 369, Notulen van het algemeen bestuur, 1974-1978, inventarisnummer 1, Notulen 13 oktober 1976, 3-4; UA, 369, Notulen van het algemeen bestuur, 1974-1978, inventarisnummer 1, Notulen 28 december 1977, 4.

¹⁵² UA, 369, Notulen van het algemeen bestuur, 1974-1978, inventarisnummer 1, Notulen 13 oktober 1976, 3-4; UA, 369, Notulen van het algemeen bestuur, 1974-1978, inventarisnummer 1, Notulen 28 december 1977, 4.

¹⁵³ UA, 369, Notulen van het algemeen bestuur, 1974-1978, inventarisnummer 1, Notulen 28 december 1977, 4.

¹⁵⁴ Ibidem 3.

op zoek was naar actieve controle, zonder betrokken te zijn met de besluitvorming op uitvoerend niveau.

4.3 De invloed op het dagelijkse bestuur van het Stichtische Borgstellingsfonds

Zoals al besproken is in deze scriptie, hield het dagelijkse bestuur zich bezig met de uitvoerende taken binnen de stichting van het Stichtische Borgstellingsfonds. Dit betekende echter niet dat thema's die het operationele werk overstegen ongemoeid bleven. De vergadering van 12 april 1977 maakte namelijk duidelijk dat de gemeente Utrecht in toenemende mate eisen ging stellen aan de verslaggeving van het Stichtische Borgstellingsfonds en, indien operationeel, het RDK Utrecht.¹⁵⁵ De bestuurders verwonderde zich over het feit dat deze gegevens voorheen nooit gevraagd werden. Uit de notulen van deze vergadering blijkt dat hoofzakelijk werd gesproken over de eisen die de gemeente Utrecht had gesteld. Hierbij moest het dagelijkse bestuur met de gemeente de volgende informatie delen: (i) welke concrete werkdoelen en prioriteiten gesteld moesten worden voor het huidige boekjaar en het eerste jaar van het RDK Utrecht, (ii) welke groepen ondernemers in het huidige boekjaar en het eerste jaar van het RDK Utrecht naar verwachting de meeste hulp nodig zouden hebben, (iii) welke activiteiten werden gepland door het Stichtische Borgstellingsfonds en (iv) een beschrijving van hoe het RDK Utrecht in 'democratisch opzicht' was gestructureerd '(bestuurssamenstelling, personeels-invloed, keuze voor cliënt)'.¹⁵⁶ Hieruit blijkt dat het dagelijkse bestuur in sterke mate bewust was van een overheid die strengere eisen ging stellen aan de werkzaamheden van een SBF en een RDK.

Uit de notulen van 2 september 1977 blijkt dat ook werd gesproken over welke financiële gegevens met het ministerie van Economische Zaken moest worden gedeeld.¹⁵⁷ Uit een vergadering twee maanden later blijkt eveneens de rol van een overheid die streng controleerde. Op 4 november 1977 bracht de voorzitter ter discussie dat op laste van de gemeente de keuze en aanbesteding voor een kantoorpand voor het RDK Utrecht kwam te liggen bij het dagelijkse bestuur van het Stichtische Borgstellingsfonds.¹⁵⁸ Hierover spraken verschillende bestuurders hun onvrede uit. Opvallend hierbij is dat duidelijk werd dat, ondanks de RDK Utrecht vanuit de overheid werd opgericht, de praktische zaken geregeld moesten

---

¹⁵⁵ UA, 369, Notulen van het dagelijks bestuur, 1966, 1970-1978, met bijlagen, 1977, inventarisnummer 2, Notulen Dagelijks Bestuur 12 april 1977, 3-4.

¹⁵⁶ UA, 369, Notulen van het dagelijks bestuur, 1966, 1970-1978, met bijlagen, 1977, inventarisnummer 2, Notulen Dagelijks Bestuur 12 april 1977, 5-6.

¹⁵⁷ UA, 369, Notulen van het dagelijks bestuur, 1966, 1970-1978, met bijlagen, 1977, inventarisnummer 2, Notulen Dagelijks Bestuur 2 september 1977, 5-6.

¹⁵⁸ UA, 369, Notulen van het dagelijks bestuur, 1966, 1970-1978, met bijlagen, 1977, inventarisnummer 2, Notulen Dagelijks Bestuur 4 november 1977, 1-2.

worden door het Stichtische Borgstellingsfonds. Hierbij vormden de werknemers van het Stichtische Borgstellingsfonds en het RDK Utrecht geen ambtenaren, maar wel werknemers belast met de uitvoering van een overheidstaak. Hierin valt dus op dat vanuit het ministerie een taak wordt gemandateerd. De uitvoering van deze taak moest geheel overgelaten worden aan de private rechtspersoon.

4.4 Conclusie

In dit hoofdstuk is onderzoek gedaan naar een historiografische lacune, die voort is gekomen uit de literatuur over BSF's. Op basis van deze lacune werd de vraag gesteld in hoeverre rekenschap van een veranderende overheid en maatschappelijke ontwikkelingen geconstateerd kon worden in de besluitvorming van het Stichtische Borgstellingsfonds tijdens de transitie naar het RDK Utrecht. Het onderzoek naar deze vraag heeft inzicht geboden in de rol van de Nederlandse tijdsgeest, maatschappelijke veranderingen en een veranderende overheid. In dit opzicht vallen verschillende conclusies te trekken. Allereerst vormen maatschappelijke veranderingen een veelbesproken onderwerp tijdens de vergaderingen. Hierbij kan geconstateerd worden dat de besturen van het Stichtische Borgstellingsfonds actief nadachten over de te nemen stappen, ten behoeve van Utrechtse MKB-ondernemers, bij aanhoudende slechte economische omstandigheden. In deze economische omstandigheden was het krijgen van een krediet voor een MKB-ondernemer moeilijk, waarbij het voor het Stichtische Borgstellingsfonds ook steeds lastiger werd om deze te verlenen. Naast dat gesproken werd over de slechte economische omstandigheden, werd ook gesproken over de beperkte mate waarin de overheid financiering wilde bieden aan een BSF. Binnen de besturen wordt verbazing uitgesproken over de bestuurscultuur van de overheid en de mate waarin de overheid haar coördinerende rol uitvoert ten opzichte van de oprichting van het RDK Utrecht. Hierbij spreken de besturen echter niet over een 'veranderende rol' van de overheid. De notulen beschrijven wel een overheid die meer informatie nodig heeft en minder financiering biedt, waarbij de vrijheid van de uitvoering van taken over wordt gelaten aan de stichting zelf.

Uit het onderzoek kan de conclusie getrokken worden dat de besturen rekenschap gaven van maatschappelijke ontwikkelingen en een overheid die meer informatie nodig had. Echter is onvoldoende duidelijk gebleken dat hierdoor actief de koers van een BSF zelf veranderd werd. Deze conclusie biedt ruimte om te veronderstellen dat *structure*, in tegenstelling tot *agency*, een gematigde rol heeft gespeeld in de transitie.

5. Conclusie

Deze scriptie begon met een beschrijving van de relatie tussen de ondernemer en zijn financiering. Hieruit werd duidelijk dat de toegang tot krediet essentieel is voor het functioneren van zowel grote als kleine ondernemingen. In economisch moeilijke tijden, waarin de toegang tot krediet voor kleine ondernemers lastiger werd, ontstonden instanties die financieringshulp konden bieden. In Nederland waren dit de BSF's. Uit de literatuur over deze BSF's blijkt dat Nederland een bijzondere casus vormt waarin zich een discontinuïteit voordoet ten opzichte van andere Europese landen. Hoewel de waardevolle functie van de BSF's vast leek te staan, vond een sterke afname plaats in de verleende kredieten met borgstelling en verdwenen de BSF's in de jaren zeventig volledig. In historiografisch opzicht lijken verschillende ratio's hiervoor een verklaring te bieden. Deze scriptie heeft met een kwalitatief onderzoek in verschillende opzichten nieuwe inzichten gebracht.

Allereerst kan geconcludeerd worden dat het Stichtse Borgstellingsfonds formeel opgehouden is te bestaan. Hoewel het RDK Utrecht een compleet andere statutaire taakomschrijving had, is in materieel opzicht gelijkenis te constateren met een deel van de werkzaamheden van het Stichtse Borgstellingsfonds. Ondanks dat het RDK Utrecht verschillende taken overnam, is wel te concluderen dat het RDK Utrecht een ander doel had dan het Stichtse Borgstellingsfonds. Vanwege de 'sociale successen' vonden enkele oude werkzaamheden van het Stichtse Borgstellingsfonds, waaronder het geven van advies, een vruchtbare bodem bij het net opgerichte RDK Utrecht. Wat betreft het initiëren van de transitie wordt duidelijk dat de overheid de nieuwe RDK heeft bedacht en de inwerkingtreding heeft gecoördineerd. Ook kan geconcludeerd worden dat de overheid niet aanstuurde op een actieve stop van het Stichtse Borgstellingsfonds. Hierbij hebben verschillende factoren, zowel vanuit een intern als een extern perspectief, de situatie gecreëerd waarin een overgang naar het RDK een logische vervolgstap werd. Los van het interne of externe perspectief op de transitie, valt op dat de economische en maatschappelijke veranderingen een belangrijke rol hebben gespeeld bij het besturen van het Stichtse Borgstellingsfonds tijdens de transitie. Hoewel de tijd, waarin de transitie zich voltrekt, wordt gekenmerkt door een veranderende overheid met een nieuwe bestuurscultuur, speelt dit geen grote rol bij het maken van besluiten bij het Stichtse Borgstellingsfonds.

Nu onderzocht is of het Stichtse Borgstellingsfonds opgehouden is te bestaan, hoe deze transitieperiode zijn oorsprong vond en of maatschappelijk en bestuurlijke ontwikkelingen in Nederland invloed hebben gehad op de transitie, rest enkel nog de beantwoording van de

hoofdvraag. Deze luidt: *Waarom is de Stichting Het Stichtsche Borgstellingsfonds Utrecht opgehouden te bestaan in 1978?* Primaire bronnen hebben aangetoond dat de voornaamste taak van het Stichtsche Borgstellingsfonds is komen te vervallen doordat de slechte toegang tot krediet geen probleem meer vormden voor MKB-ondernemers. Daarnaast bleek de wijze waarop het Stichtsche Borgstellingsfonds de Utrechtse MKB-ondernemers van advies voorzag zeer succesvol te zijn. Het ophouden te bestaan vond echter niet enkel aanleiding in het overbodig worden. Ook bleek de van rijkswege oprichting van het RDK Utrecht een uitgelezen kans om de adviserings taken succesvol voort te zetten. Enerzijds bestond de noodzaak tot verandering, aangezien het Stichtsche Borgstellingsfonds moeite kreeg met financiering en in de praktijk hoofdzakelijk werkzaamheden aan het verrichten was waarvoor het niet was opgericht. Anderzijds creëerde de overheid een nuttige voorzet op een voortzetting van ‘sociale successen’. Hierbij hebben maatschappelijke en economische ontwikkelingen, zoals: inflatie, economische malaise en het toenemende aanbod van kredieten van banken, een belangrijke rol gespeeld in het versnellen van het transitieproces.

Anders dan het historiografische debat over het BSF doet vermoeden, kan op basis van het onderzoek bij dit *corpus* aan bronnen gesteld worden dat de invloed van de overheid op de transitie geringer was dan werd voorgesteld. Dit onderzoek heeft ook het inzicht opgeleverd dat in het geval van het Stichtsche Borgstellingsfonds het verlenen van krediet ook onlosmakelijk verbonden was aan het krijgen van advies. De Nederlandse casus van het verdwijnen van de BSF's gaf aanleiding om het Stichtse Borgstellingsfonds te onderzoeken. De inzichten uit dit onderzoek vormen echter een klein deel uit een veel grotere puzzel. Nederland kende van oudsher 35 BSF's verspreid over heel Nederland. Meerdere van deze BSF's kunnen op vergelijkbare wijze geanalyseerd worden als het Stichtsche Borgstellingsfonds. Hierbij kan onderzoek gedaan worden naar de kredietbehoeften van MKB-ondernemers in andere steden. Ook kan hierbij onderzocht worden over het succes van de adviserings taak enkel het Stichtsche Borgstellingsfonds betref of dat dit ‘sociale succes’ de Utrechtse casus overstijgt.

6. Bibliografie

Literatuur

- Agnese, P., M. Rizzo, G.A. Vento, 'SMEs finance and bankruptcies: The role of credit guarantee schemes in the UK', *Journal of Applied Finance & Banking* 8 (2018) 3, 1-16
- Barendregt, J., en H. Visser, 'Towards a new maturity, 1940-1990', in: M. 't Hart, J. Jonker en J. Luiten van Zanden (red.), *A financial history of The Netherlands* (Cambridge 1997) 152-194
- Beck, T., en A. Demirguc-Kunt, 'Small and medium-size enterprises: Access to finance as a growth constraint', *Journal of Banking & Finance* 30 (2006) 1, 2931-2943
- Beck, T., L.F. Klapper en J.C. Mendoza, 'The typology of partial credit guarantee funds around the world', *Journal of Financial Stability* 6 (2010) 1, 10-25
- Biernat-Jarka, A., en E Planutis, 'Credit guarantee schemes for the SME sector in Poland against the background of the selected EU Member States', *Economic Science for Rural Development* 30 (2013) 1, 32-37
- Bos, L.M., 'Van Borgstellingsfondsen voor de middenstand naar regionale dienstverleningscentra kleinbedrijf', *Tijdschrift voor Ontslagrecht* 1262 (1974) 30, 463-465
- Bovens, M.A.P., P. 't Hart, M.J.W. van Twist, *Openbaar bestuur. Beleid, Organisatie en politiek* (Deventer 2012) 226-228
- Bochove, C. van, 'Seafarers and Shopkeepers: Credit in Eighteenth-Century Amsterdam', *Eighteenth-Century Studies* 48 (2014) 1, 67-88
- Calice, P., 'Assessing implementation of the principles for public credit guarantees for SMEs: a global survey', *World Bank Policy Research Working Paper* 7753 (2016) 1, 2-45
- Chatzouz, M., A. Gereben, F. lang en W. Torfs, 'Credit Guarantee Schemes for SME lending in Western Europe', *EIF Working Paper* 42 (2017) 1, 2-75
- Cressy, R., 'Funding Gaps', in: D. Cummings (red.), *The Oxford Handbook of Entrepreneurial Finance* (Oxford 2012) 255-304
- Demirgüç-Kunt, A., L. Klapper, D. Singer, S. Ansar en J. Hess, *The Global Findex Database 2017: Measuring Financial Inclusion and the Fintech Revolution* (Washington D.C. 2018)
- Fruin, T.A., 'Ontstaan en problemen van het volkscredietwezen in Nederland', *De Economist* 87 (1938) 1, 717-774

- Gottfridsson, P., 'Different actors' roles in small companies service innovation', *Journal of Services Marketing* 28 (2014) 7, 547-557
- Gozzi, J.C., en S. Schmukler, 'Public Credit Guarantees and Acces to Finance', *Warwick Economics Research Paper Series* 1122 (2016) 1, 1-13
- Hendriks, F., en P. Tops, 'Local Public Management Reforms in the Netherlands: Fads, Fashions and Winds of Change', *Public Administration* 81 (2003) 2, 301-323
- Kok, J. de, C. Deijl en C. Veldhuis-Van Essen, *Is Small Still Beautiful? Literature Review of Recent Empirical Evidence on the Contribution of SMEs to Employment Creation* (Bonn 2013)
- Lee, N., H. Sameen en M. Cowling, 'Access to finance for innovative SMEs since the financial crisis', *Research Policy* 44 (2015) 1, 370-380
- Lichtenauer, W.F., *De Invloed van de Crisismaatregelen: Op Het Bedrijfsleven in Het Algemeen En Het Middenstandsbedrijf in 't Bijzonder* (Den Haag 1937)
- Maassen, H.A.J., *Tussen Commercieel En Sociaal Krediet: De Ontwikkeling van de Bank van Lening in Nederland van Lombard Tot Gemeentelijke Kredietbank 1260-1940* (Hilversum 1994)
- Nitsch, M., en D. Kramer, 'Credit guarantee systems for small enterprises under scrutiny: the case of German Buergschaftsbanken', *RAP – Rio de Janeiro* 44 (2010) 4, 995-1022
- OECD, *Financing SMEs and Entrepreneurs 2019: An OECD Scoreboard* (Parijs 2019)
- Park, S., H. Lee en J.E. Kim, 'Government support and small- and medium-sized enterprise (SME) performance: the moderating effects of diagnostic and support services', *Asian Business & Management* 19 (2020) 1, 213-238
- Peeters, R.L.M., *Small Firms, Politics, and Credit in the Netherlands: 1900-1980* (Proefschrift, Utrecht 2021)
- Pierre, J., en B.G. Peters, *Governance, Politics and the State* (Londen 2020)
- Schilfgaarde, P. van, *Van de BV en de NV* (Amsterdam 2017)
- Stiglitz, J.E., en A. Weiss, 'Credit rationing in markets with imperfect information.' *The American economic review* 71 (1981) 3, 393-410
- Streeck, W., en K. Thelen, 'Introduction: Institutional Change in Advanced Political Economies', in: W. Streeck en K. Thelen (red.), *Beyond continuity: institutional change in advanced political economies* (Oxford 2005) 1-39
- Ughetto, E., G. Scellato en M. Cowling, 'Cost of capital and public loan guarantees to small firms', *Small Bus Econ* 49 (2017) 1, 319-337

- Venema, J., 'Poverty and Charity in Seventeenth-Century Beverwijk/Albany, 1652-1700', *New York History* 80 (1999) 4, 369-390
- Vicq, A. de, en C. van Bochove, 'Historical Diversity in Financial Intermediation: Co-Signatory Lending Institutions in Europe and North America, 1700s-1960s' (working paper, 2021).
- Westerwoudt, L.A.M., *Geschiedenis Der Borgstellingsfondsen Voor de Middenstand in Nederland van 1936 Tot 1981* (Doorn 1984)
- Zwarts, H., 'Reformed Deaconries As Providers Of Credit In Dutch Settlements, 1650-1700', *New York History* 96 (2016) 3, 301-317

Primaire bronnen

Utrechts Archief

- Utrechts Archief, Utrecht, 369, Notulen van het algemeen bestuur, 1974-1978, inventarisnummer 1
- Utrechts Archief, Utrecht, 369, Notulen van het dagelijks bestuur, 1966, 1970-1978, met bijlagen, 1977, inventarisnummer 2
- Utrechts Archief, Utrecht, 369, Jaarverslagen, 1937-1978, inventarisnummer 7
- Utrechts Archief, Utrecht, 369, Brochures over de activiteiten van het Borgstellingsfonds, 1976, inventarisnummer 10
- Utrechts Archief, Utrecht, 369, Notitie over de taken van het Borgstellingsfonds en het nieuw op te richten Dienstencentrum voor het Midden- en Kleinbedrijf, 1974, inventarisnummer 11
- Utrechts Archief, Utrecht, 369, Notulen van de Beleidscommissie voor de totstandkoming van een Dienstverleningscentrum Kleinbedrijf, 1977, inventarisnummer 12
- Utrechts Archief, Utrecht, 369, Stukken betreffende de oprichting van het Regionaal Dienstverleningscentrum Kleinbedrijf (RDK) Utrecht en de opheffing van de Borgstellingsfondsen te Utrecht en Amersfoort, 1978, inventarisnummer 13
- Utrechts Archief, Utrecht, 369, Stukken betreffende de opheffing van het Borgstellingsfonds, 1979-1983, inventarisnummer 14
- Utrechts Archief, Utrecht, 401, Stichting Borgstellingsfonds Gelderse Vallei Inventaris, Akte van oprichting van de Stichting Regionaal Dienstverleningscentrum Kleinbedrijf Utrecht, inventarisnummer 164.
- Utrechts Archief, Utrecht, 1103-4, Gemeentebestuur van Vleuten-De Meern – Liquidatie Borgstellingsfonds 1983, inventarisnummer 4489

- Utrechts Archief, Utrecht, 1103-4, Gemeentebestuur van Vleuten-De Meern – Deelname aan Dienstverleningscentrum, 1978-1998, inventarisnummer 4490

Nationaal Archief

- Nationaal Archief, Den Haag, 2.08.5298, Omvorming Borgstellingfondsen tot regionale dienstverleningscentra, inventarisnummer 15
- Nationaal Archief, Den Haag, 2.06.112, Stukken betreffende het voeren van overleg met de Ministeries van Financiën en Binnenlandse Zaken en met de Vereniging van Borgstellingsfondsen voor de Middenstand in Nederland inzake de herstructurering van de borgstellingsfondsen voor de middenstand en specifiek over de omvorming van deze fondsen tot regionale dienstverleningscentra die overkoepeld zullen worden door een centraal orgaan, inventaris, inventarisnummer 64

Rapporten en nota's

- Samenwerkende Borgstellingsfondsen Utrecht en Amersfoort, Borgstellingsfondsen. Een oude taak: een nieuw jas? (Interne Beleidsnota, Utrecht augustus 1973)
- Commissie Taak en Structuur, Rapport inzake Regionale Borgstellingsfondsen voor de Middenstand (Rapport, Amsterdam 3 november 1965)

Overig

- CBS, 'Jaarmutatie Prijsindex; vanaf 1963' (versie 9 juni 2022), <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/70936NED/table?fromstatweb> (9 juni 2022)
- IISG, 'Value of the Guilder' (versie 14 juni 2021), <https://iisg.amsterdam/en/research/projects/hpw/calculate.php> (18 juni 2022).